

KUUMA

**Osaamispääomastrategia
2006–2015**

7.12.2005

*Uudenmaan liitto
Nylands förbund*

Esipuhe

Hankkeen merkittäviin tuloksiin kuuluu yhteistyön syventyminen alueen koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden kesken sekä niiden ja työelämän välillä. Hankkeesta on ollut hyötyä kunnille myös osaamistarpeiden kartoittajana. Osaamispääoman strategisten toimenpidehdotusten toteutuminen hyödyttää aluetta laajalti ja edellyttää monien osapuolten sitoutumista.

Strategiatyön ovat rahoittaneet Uudenmaan liitto, KUUMA-kunnat työ- ja osallistumispanoksina, Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä, Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksikkö ja Laurea-ammattikorkeakoulu Järvenpää. Muita strategiaproessin yhteistyökumppaneita ovat seudun työvoimatoimistot, osaamiskeskittymät, seudun elinkeinoelämä, muut koulutusorganisaatiot, tutkimuslaitokset ja järjestöt.

Strategiaproessin ajaksi muodostettiin OKKE-hankkeen¹ ohjausryhmä. Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat Marju Taurula sivistystoimenjohtaja Järvenpään kaupunki, Harri Nikander koulutusjohtaja (10.5.2005 saakka) Keravan kaupunki, Soili Muinonen sivistystoimenjohtaja Mäntsälän kunta, Esko Seppä sivistyspalvelualueen päällikkö Nurmijärven kunta, Esa Ukkola sivistystoimenjohtaja Tuusulan kunta, Kari Okkonen sivistystoimenjohtaja Pornaisen kunta (11.5.2005 alkaen), Hilka Mäkipää erityisasiantuntija Uudenmaan liitto, Hannu Heikkilä kuntayhtymän johtaja Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä, Rauni Petramo johtaja Keravan työvoimatoimisto, Totti Salko toimitusjohtaja Keski-Uudenmaan Kehittämiskeskus Oy Forum, Mikko Malkavaara yksikön johtaja Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksikkö, Marjo Kolkka yliopettaja Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksikkö, koulutuslajohtajat Eija Rinta (31.7.2005 saakka), koulutuslajohtaja Pasi Tulkki (1.8.2005 lähtien) ja aluekehitysjohtaja Leena Peltosaari sekä projektipäällikkö Heini Kapanen. Ohjausryhmän puheenjohtajuus on kiertänyt KUUMA-kumppanuuden puheenjohtajuuden mukaan. Työpajojen ohjaajina toimivat Diakonia- ja Laurea-ammattikorkeakoulun lehtorit. Asiantuntijahaastatteluista ja strategiatyön kokokoamisesta vastasi projektipäällikkö Heini Kapanen.

Järvenpäässä 1.12.2005

OKKE-hankkeen ohjausryhmä

---

¹ Osaamispääoma Keski-Uudenmaan kasvun edellytyksenä OKKE-hanke.

Käytetyt lyhenteet ja käsitteet

ALMA	Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma
Culminatum Ltd	Uudenmaan osaamiskeskus
Diak	Diakonia-ammattikorkeakoulu
EBN	European Business and Innovation Centre Network
EVTEK	Espoon-Vantaan teknillinen ammattikorkeakoulu
HUMAK	Humanistinen ammattikorkeakoulu
IMD	Institute for Management Development
HUS	Helsingin Uudenmaan sairaanhoitopiiri
IT-ala	Informaatioteknologia-ala
Laurea	Laurea-ammattikorkeakoulu
KK	Kirkon Koulutuskeskus
Keuda	Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä
KUUMA-hanke	KUUMA-kuntien yhteistyössä KUUMA-hankkeeksi nimetty hanke
KUUMA-kunnat	Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula
KUVK	Keski-Uudenmaan verkkokoulu
OKKE-hanke	Osaamispääoma Keski-Uudenmaan kasvun edellytyksenä -hanke, seudullinen tutkimus- ja kehittämishanke
PVKK	Puolustusvoimien Koulutus ja Kehittämiskeskus
Sosiaalitalo Oy	Keski-Uudenmaan alueella toimiva sosiaalialan osaamiskeskus
Skenaario	Kuvaus mahdollisesta tulevaisuuden tilasta
TAT	Taloudellinen tiedotustoimisto
TE-keskus	Työvoima- ja elinkeinokeskus
T&K	Tutkimus ja kehittäminen
TKK	Teknillinen korkeakoulu
TTS	Työtehoseura
VTT	Valtion teknillinen tutkimuskeskus
WEF	World Economic Forum

Kuvat, kuviot ja taulukot

Kuva 1.	Osaamispääomastrategiaprosessi	8
Kuva 2.	Osaamispääoman SWOT	12
Kuvio 1.	Elinkeinorakenne KUUMA-kunnissa, KUUMA-alueella yhteensä, Helsingissä ja koko maassa 2001 (%-jakauma, ennakkotieto).....	15
Taulukko 1.	KUUMA koulutusorganisaatiot, kehittämiskeskukset ..	31
Taulukko 2.	Tutkinnon suorittaneet KUUMA -kunnissa ja koko maassa 2002 (% kaikista tutkinnon suorittaneista)	14

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	6
1 JOHDANTO.....	7
1.1 Osaamispääomastrategian tavoitteet.....	7
1.2 Osaamispääomastrategiaprosessi.....	8
1.3 Koulutus- tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot vahvuusaloilla	10
2 KUUMA-OSAAMISPÄÄOMAN NYKYTILA	11
2.1 Luova innovaatioympäristö	11
2.2 Osaamispääoman nykytila.....	12
2.3 Osaamispääoman muutostarpeet.....	13
3 OSAAMISPÄÄOMAN TAVOITETILA 2015	16
3.1 Visio 2015.....	16
3.2 KUUMA-osaamispääomastrategia ja sen tavoitteet	17
4 PAINOPISTEET.....	19
4.1 Osaamistarpeiden ennakointi koulutuksen ja työelämän yhteistyönä	19
4.2 Osaamiskeskittymien edistäminen	20
4.3 Koulutuksen ja työelämän yhteistoiminta	21
4.4 Elinikäisen oppimisen ja osallisuuden mahdollistaminen.....	22
4.5 Yrittäjyyden edistäminen.....	24
4.6 Muut osaamispääomaa tukevat toimet.....	26
5 OHJAUSRYHMÄN SUOSITUKSET TOIMENPITEIKSI	27
LÄHTEET.....	29
LIITE 1	31
LIITE 2	35
LIITE 3	37
LIITE 4	46

Tiivistelmä

KUUMA-kunnat ovat vahvistaneet osaamisen kehittämistä laatimalla seudullisen osaamispääomastrategian vuosille 2006–2015. KUUMA-osaamispääomastrategian tarkoituksena on luoda yhteinen tahtotila KUUMA osaamispääoman edistämisestä Keski-Uudellamaalla.

KUUMA-osaamispääomastrategian päämääränä on kilpailukykyisen ja hyvinvoinnin seudun imagon vahvistaminen koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnalla ja seudun osaamisympäristön edistäminen kansainvälisesti verkottuneeksi osaamiskeskittymäksi. Keskeisinä toimintaperiaatteina on huolehtia seudun oppimis- ja innovaatioympäristöjen edellytyksistä, vahvistaa seudun osaamista vahvoilla aloilla ja luoda edellytyksiä kehittyville aloille, lisätä kansainvälistymistä sekä edistää seudun elinikäistä oppimista, hyvinvointia, vetovoimaisuutta ja kilpailukykyä.

Strategian laadinnan taustalla on KUUMA-strategia 2015, jonka mukaan KUUMA uudistaa kunnallisia palveluja ja vahvistaa aluerakennetta vetovoimaisena asuin- ja yritys ympäristönä Helsingin seudulla². Osaamispääomastrategia täsmentää KUUMA-strategiaa ja sen toiminta- ja taloussuunnitelmaa koulutuksen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä innovaatioympäristöjen kehittämisen osalta.

Sisällöltään osaamispääomastrategia-asiakirja jakautuu toimintaympäristökar-

toitukseen (luvut 1–2) sekä tahtotilaan, tavoitteisiin ja painopistealueisiin (luvut 3–4). Luvussa 5 esitetään ohjausryhmän toimenpide-ehdotuksia strategian toteuttamiseksi.

KUUMA-alueen osaamispääomaa edistetään seuraavin keinoin: osaamistarpeiden ennakointi koulutuksen ja työelämän yhteistyönä, osaamiskeskittymien edistäminen, koulutuksen ja työelämän yhteistyötoiminta, elinikäisen oppimisen ja osallisuuden mahdollistaminen, yrittäjyyden edistäminen ja muut osaamispääomaa tukevat toimet. KUUMA-alueen osaamista, kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta lisätään käynnistämällä tämän asiakirjan mukaiset osaamispääomastrategian toteuttamistoimet.

---

² KUUMA-strategia 2015. Kuuma-kunnat: Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula.

1 JOHDANTO

1.1 Osaamispääomastrategian tavoitteet

Euroopan unioni on Lissabonin ja Göteborgin huippukokousten yhteydessä asettanut tavoitteekseen paremman työllisyyden sekä nousun maailman kilpailukykyisimmäksi ja parhaiten tietointensiivistä osaamista soveltavaksi talousalueeksi.

Uudenmaan liiton maakuntasuunnitelmassa (2003) koulutuksen kehittämiseen pyritään hyödyntämällä yliopistojen monipuolista tutkimusta maakunnan kehittämisessä, varmistamalla Uudenmaan koulutustarjonnan omavaraisuus ja elinikäisen oppimisen mahdollisuudet, lisäämällä ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaa, kokeilemalla uusia yhteistyömalleja oppilaitosten ja elinkeinoelämän välillä sekä lisäämällä koulutuksen kansainvälistä houkuttelevuutta³.

Strategian laadinnan taustalla on KUUMA-strategia 2015, jonka mukaan KUUMA uudistaa kunnallisia palveluja ja vahvistaa aluerakennetta vetovoimaisena asuin- ja yritys ympäristönä Helsingin seudulla⁴. KUUMA-osaamispääomastrategia edistää KUUMA-kumppanuusohjelmaa⁵ ja sen vuosittaista toimintasuunnitelmaa sekä Uudenmaan liiton maakuntasuunnitelmaa.

KUUMA-osaamispääomastrategian päämääränä on seudullisen osaamispääoman tunnistaminen ja osaamispääoman edistäminen yhteistyössä seudullisten

toimijoiden kanssa. Strategiassa **osaamispääomalla**⁶ tarkoitetaan Keski-Uudenmaan tieto- ja taitovarantoja, koulutus- tutkimus- ja kehittämistoimintoja ja toiminnan rakenteita sekä em. mainittujen yhteisvaikutusta alueella⁷. KUUMA-alueen osaamispääoman tarkastelu käsittelee edellä esitetyn lisäksi sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman sekä luottamuksen ja yhteisöllisyyden edistämisen. Osaamispääomaa ovat myös olemassa olevat osaamiskeskittymät instituutioissa ja työelämässä. Osaamispääoman edistämiseksi vahvistetaan seudun elinvoimaisuutta, kilpailukykyä, hyvinvointia ja vetovoimaisuutta.

Strategiaprosessin tavoitteiksi asetettiin

- 1) KUUMA-alueen koulutuksen ja työelämän yhteistyön edistäminen laatimalla seudullinen osaamispääomastrategia,
- 2) Keski-Uudenmaan koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminnan ennakoiminen yhteistyössä seudullisten toimijoiden kanssa sekä
- 3) seudullisen yhteistyön vahvistaminen koulutuksen, elinkeinoelämän ja kuntien kesken. Skenaariotyöpajoissa tuotettiin seudun asiantuntijoiden ehdotuksia koulutuksen ja työelämän kohtaantumisesta vastaamaan nykytilan ja tulevaisuuden

³ Uudenmaan liitto 2003, 11-17.

⁴ KUUMA- kumppanuusohjelman toiminta- ja taloussuunnitelma 2005, 4.

⁵ KUUMA-strategia 2015.

⁶ Tietopääomaan liittyy myös kyky käyttää tietoa ja osaamista uusien ideoiden ja innovaatioiden jatkuvaan tuottamiseen. (Stähle ym.1999, 49–50.).

⁷ <http://uta.fi/viesverk.tv0/TVO31.htm>. Luettu 14.10.2004.

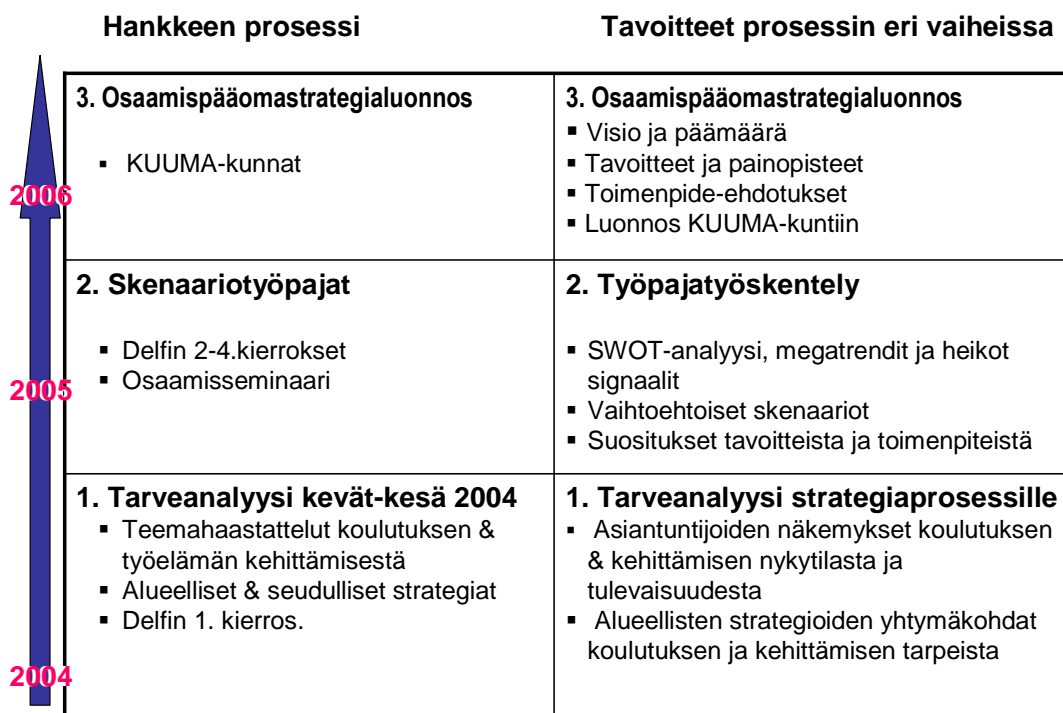
osaamistarpeita. Osaamispääomastrategia kohdistuu vuosiin 2006–2015.

1.2 Osaamispääomastrategiaprosessi

Strategiaproessin aikana (ks. kuva 1) koottiin koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyvien intressiryhmien strategiset tavoitteet seudulliseksi osaamispääomastrategiaksi. Strategiaprosessissa tunnistettiin KUUMA osaamispääoman nykytila ja toimintaympäristömuutokset, koulutuksen ja kehittämistoiminnan profiilit ja verkosto, määriteltiin osaamispääoman kehittämistavoitteet ja painopisteet

sekä annettiin osaamispääoman toimenpidesuosituksia.

Hankkeen ohjausryhmä⁸ päätti toteuttaa tarvekartoituksen osaamispääomasta seudullisilla teemahaastattelulla maaliskuun 2004 aikana. Teemahaastattelulla selvitettiin asiantuntijoiden näkemyksiä KUUMA-seudun osaamisen nykytilasta, osaamisen kehittämisestä ja tulevaisuuden tarpeista.

Kuva 1 Osaamispääomastrategiaprosessi

⁸ OKKE-hankkeen ohjausryhmä koostuu Uudenmaan liiton edustajasta, KUUMA-kuntien sivistys/koulutoimen johtajista, Keski-Uudenmaan ammatillisesta koulutuskuntayhtymästä, seudullisten työvoimatoimistojen edustuksesta, Keski-Uudenmaan Kehittämiskeskus Forum Oy:stä sekä Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksiköstä ja Laurea Järvenpäästä. ks. Liite 2.

Teemahaastatteluista tuotettiin väliraportti ja tuloksia hyödynnettiin osaamispääomastrategian skenaariotyöpajoissa. Teemahaastattelujen lisäksi tuotettiin strategia-analyysi keskeisimmistä osaamiseen liittyvistä kansallisista ja alueellisista strategioista.

Osaamispääomastrategiaa varten kutsuttiin seudun asiantuntijoista koostetut skenaariotyöpajat. Skenaariotyöpajat koontuivat kolme kertaa. Ensimmäisessä työpajassa Järvenpää-talossa 14.10.2004 asiantuntijat tuottivat osaamispääoman toimintaympäristön haasteet. Toisessa työpajassa Tuusulanjärven ammattiopistossa 2.12.2004 asiantuntijat tuottivat vaihtoehtoiset tulevaisuuskuvat (ks. liite 3 skenaariot). Kolmannessa työpajassa HUMAKin Nurmijärven yksikössä Kiljavalalla 10.3.2005 asiantuntijat tuottivat toimenpide-ehdotukset skenaarioille. Kunkin työpajan tulokset asetettiin asiantuntijoiden sekä hankkeen johto- ja ohjausryhmän kommentoitavaksi. KUUMA-kunnille, koulutusorganisaatioille ja elinkeinoelämälle esiteltiin strategialuonnoksen painopisteitä ja ohjausryhmän suosittamia toimenpiteitä seminaarissa marraskuussa 2005. Osaamispääomastrategia luovutet-

tiin KUUMA-komission käsittelyyn tammi-kuussa 2006.

KUUMA-osaamispääomastrategian toteuttajina ja rahoittajina ovat KUUMA-kunnat, Uudenmaan liitto, Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä, Diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksikkö ja Laurea-ammattikorkeakoulun Järvenpää ja seudun työvoimatoimistot. Muita yhteistyökumppaneita ovat seudun osaamiskeskittymät, seudun elinkeinoelämä, muut koulutusorganisaatiot, tutkimuslaitokset ja järjestöt.

Osaamispääomastrategiaprosessissa huomioitiin alueiden kehittämislaki (L 602/2002), keskeiset kansalliset strategiat, maakunnalliset, seutukunnalliset ja kunnalliset strategiat ja keskeiset seudulliset ohjelmat. Liitteessä 4 on luettelo keskeisistä strategioista. Em. strategioiden painopisteinä on mainittu mm. henkilöstön osaaminen ja työyhteisöjen kehittäminen, kilpailukyvyyn vahvistaminen, hyvinvointipalvelujen kehittäminen, koulutuksen ja työelämän yhteistyö, erityisoppiminen, aikuisoppiminen, luovuus, tutkimus- ja kehitysyhteistyö eri organisaatioiden kesken, osallisuuden vahvistaminen ja kansainvälisyys.

1.3 Koulutus-, tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot vahvuusaloilla

KUUMA-alueella on vahvaa ammatillista ja aikuiskoulutusta, ammattikorkeakoulutasoista koulutusta, useita osaamis- ja kehittämiskeskuksia ja oppisopimuskeskus. Keski-Uusimaa sijoittuu pääkaupunkiseudun ja siellä sijaitsevien korkeakoulujen ja osaamiskeskittymien läheisyyteen. Alueella ei ole yhtä selkeää osaamisprofiilia tai klusteria, mikä ilmentyy monipuolisessa elinkeinorakenteessa. Kuuma-alueen asukkaat kouluttautuvat sekä alueen oppilaitoksissa, korkeakouluissa että Helsingin seudun korkeakouluissa, koska ne sijaitsevat lähellä. Seu-

dulla on tarvetta teknisen koulutuksen lisäämiseksi. Alueella on yliopistollista koulutus-, ja tutkimus- ja kehittämistoimintaa: mm. Sibelius-Akatemian kurssikeskus, Helsingin yliopiston Eläinlääketieteellisen tiedekunnan Saaren yksikkö ja Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus. Mahdollisuuksia tarjoaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan kansallinen ja kansainvälinen verkottuminen. Liitteessä 1 (taulukko 1) on kuvattu **KUUMA-seudun osaamisen profilointi koulutus-, kehittämis- ja tutkimusorganisaatioittain.**

2 KUUMA-OSAAMISPÄÄOMAN NYKYTILA

2.1 Luova innovaatioympäristö

Suomi on siirtymässä kohti tietämyksen ja osaamisen oppivaa yhteiskuntaa, jossa tavoitteena on verkottunut, luova talous⁹. IT-alan, kulttuurialan ja hyvinvointialan vuorovaikutus synnyttää kokonaan uusia mahdollisuuksia Suomen luovalle taloudelle¹⁰. Suomen menestyminen em. aloilla edellyttää lisää panostuksia kansalliseen tutkimus- ja kehitystoimintaan, ns. luovuusrahoitukseen (noin 4 % BKT:stä)¹¹. Luovan talouden toimenpiteet edellyttävät myös liiketoimintamallien ja markkinoinnin kehittämistä, uutta työ- ja johtamiskulttuuria, rakenteellisen työttömyyden alentamista ja työtä, yrittäjyyttä ja luovuutta kannustavaa verotusta¹². Osaajat viihtyvät tutkimusten mukaan alueilla, joissa vallitsee avoin ja luottavainen ilmapääri, ja joilla vuorovaikutus erilaisten ihmisten kanssa on helppoa, eikä uusia ideoita koeta uhkana¹³.

Regional Brain Grain -raportin¹⁴ mukaan työhön ja työympäristöön liittyvillä tekijöillä sekä toimialojen kilpailukyvyllä ja menestyksellä on vahva merkitys alueen kilpailukykyyn pitkällä tähtäimellä. Yhä tär-

keämmäksi tekijäksi on nousemassa alueen kyky huolehtia yritysverkostojen sisällä olevien kyvykkyyksien jatkuvasta päivittämisestä ja kehittämisestä¹⁵.

Suomen korkeatasoisen osaamisen merkitys korostuu globaalissa kilpailussa. Merkittäviä haasteita ovat, miten saamme houkuteltua Suomeen kansainvälisiä osaajia ja mitkä ovat niitä vetovoimatekijöitä, joilla osaajat saadaan jäämään pysyvästi Suomeen. Yhä enemmän yritykset erikoistuvat ydinosaamiseensa ja muut toiminnot ulkoistetaan. Yhteistyö laajenee toimiala- ja sektorirajojen väliseksi yhteistoiminnaksi. Lisäksi tutkimus- ja kehitystoimintaa tehdään moniammatillisissa ja poikkitieteellisissä verkostoissa.¹⁶

Innovaatioympäristöjen luomiseksi keskeistä on toimijoiden välinen vuorovaikutus, innovaatiokulttuuri eli uutta luovat prosessit, globaalit tiedonkanavat ja yhteinen innovaatiotietoisuus¹⁷. EU:n rakennerahastojen ohjelmakausi vuodelle 2007—2013 asettaa haasteita kansalliselle ja alueelliselle innovaatiopolitiikalle. Tarkoituksena on toimenpiteiden keskittäminen köyhimmille alueille ja köyhimpiin jäsenmaihiin ja muutamiin painopisteisiin.¹⁸ Luovan tietämyksen vahvistamisen rinnalla on noussut tarve erityisryhmien osallisuuden vahvistamisesta.

⁹ Tekes 2005, 6.

¹⁰ Himanen et al. 2004, 11,12.

¹¹ Suomen luova talous käsittää perinteiset teollisuudenalat kuten metsä- ja paperi- sekä metalliteollisuuden alat uudistettuina; kulttuurin, hyvinvoinnin, muut palvelut ja IT -alan. (Himanen et al. 2004.)

¹² Himanen et al. 2004, 16.

¹³ Lievonen ym. 2004, 137., Florida 2002, Reich 2002

¹⁴ Projekti pyrki kartoittamaan sitä, miten alueelliset toimijat pystyisivät paremmin edesauttamaan alueensa kilpailukykyä. Projektissa tutkittiin Tampereen, Oulun ja Espoon alueita. Hankkeessa olivat mukana mm. Oulun Yliopisto, Helsingin yliopisto, Tampereen yliopisto, Rautaruukki Oyj, YIT Rakennus Oy, Steelpolis, Tekes ja Sitra.

¹⁵ SYNOCUS 2004.

¹⁶ Elinkeinoelämän keskusliitto EK 2004, 19-20.

¹⁷ Sitra 2005, 15.

¹⁸ Sisäasiainministeriö 2005. www.intermin.fi. Luettu 4.5.2005.

2.2 Osaamispääoman nykytila

SWOT-analyysillä on kuvattu seudun osaamispääoman vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia vuonna 2005. SWOT-analyysi on koottu asiantuntijoiden haastattelujen, 14.10.2004 työpa-

jan asiantuntijatyöskentelyn ja palautteen, OKKE-hankkeen ohjausryhmän ja johtoryhmän näkemysten pohjalta.

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monipuolinen elinkeinorakenne • Hyvän elämän edellytykset • Turvallisuus • Kylämaisuus • Pääkaupunkiseudun ja Venäjän läheisyys • Hyvä logistinen sijainti <ul style="list-style-type: none"> • Väestön korkea koulutustaso • Koulutusverkoston kansainvälistyminen ja muuntautumiskyky • Erityisopetuksen tarve tiedostettu • Sosiaalialan toimijoiden verkottuminen yli kuntarajojen • Luovuus • Kulttuuriperintö ja pääoma • Seudun elävät taiteilijat • Vapaa-ajan ja matkailun mahdollisuudet 	<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kestävän kehityksen asumisen ja vapaa-ajan klusteri • Henkinen ja sosiaalinen pääoma myös taloudellisena arvona • Yhteistyöfoorumit • Kielivähemmistöjen ja kulttuuri-identiteettien kohtaamispaikat • Toisen asteen koulutus paremmin työelämää hyödyttäväksi • Koulutus yli kuntarajojen • Asennekasvatus koulutuksessa • Moniosaajien koulutus ja koulutuksen erikoistuminen • KUUMA-yhteistyö • Kyläfiilis • Muuntuvat kulttuuripalvelut • Imagojulkikset vetovoima • Yrittäjyyden edistäminen • Veturiyritykset luovat kv-toimintamahd. KUUMA-alueelle • Korkean teknologian osaaminen • Hyvinvointitekнологia • Palvelujen joustavuus, moniverkostotuottajamalli
<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Polarisoitumisen syveneminen • Monikulttuurisen näkökulman hyödyntämättömyys • Koulutuksen reagointihitaus • Alue-identiteetti • Yhteiset tavoitteet ja yhteinen kieli heikkoa • Reuna-alueiden huono saavutettavuus • Palvelutuotanto ei pysy hallitse mattoman kasvun perässä • Pienimuotoiset rakenteet • Innovatiivisuuden käyttöönotto • Keihäänkärjen/kien puuttuminen • Kansainvälisten megatrendien heikko tuntemus • Käden taitojen puute • Yrittäjyyttä tukevat palvelut 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Muukalaisvihan ja seurannaisilmöiden lisääntyminen • Työttömyyden kasvu ja työpaikkaomavaraisuuden lasku • Koulutuksen ja työelämän kohtaamattomuus, suunnittelemattomuus ja yksipuolisuus • Yhteisöllisyyden ja osallisuuden heikkeneminen • Tiedonhallinnon kriisi • Suomalainen laatu menettää merkityksensä • Medikalisaatio • Järjestöjen tuottamat palvelut syrjäytyvät globaaleilta markkinoilta • Verkostoitumisen puute vs. yilverkostoituminen • Alueellisten resurssien käyttämättömyys • Kilpailu johtaa monopolitalouteen • KUUMA-alue jää asumalähiöksi • Lapsiperheet palaavat pääkaupunkiseudulle

Kuva 2. KUUMA osaamispääoman SWOT

KUUMA-alueen osaamispääoman vahvuuksia ovat monipuolinen elinkeinorakenne, logistinen sijainti, väestön korkea koulutustaso, kulttuuriperintö ja luonto. Alueella ei ole yhtä osaamisklusteria ja uhkana on koulutuksen ja työelämän kohtaamattomuus. Osa työvoimasta, erityisesti nuoret ja maahanmuuttajat, saattaa vieraantua. Mahdollisuuksina ovat yrittäjyyden edistäminen eri aloilla, hyvän asumisen edellytykset ja palvelujen joustava tuottaminen.

2.3 Osaamispääoman muutostarpeet

Keski-Uudellamaalla asuu lähes 162 000 asukasta. Alueen asukkaista joka neljännellä on korkea-asteen tutkinto ja noin kolmasosalla keski-asteen koulutus¹⁹ (ks. taulukko 2). Tutkijakoulutettuja on melko vähän²⁰. Alueen työttömyysaste on alhainen koko maahan verrattuna. Keski-Uudeltamaalta käydään töissä pääkaupunkiseudulla ja pääkaupunkiseudulta Keski-Uudellamaalla. Keski-Uudenmaan omista työpaikoista 2/3 on palvelualoilla (ks. kuvio 1). Valtaosa Keski-Uudenmaan yrityksistä (70 %) työllistää 1-5 henkilöä²¹. Vahvoja toimialoja ovat metalliteollisuus, logistiikka ja kuljetus sekä tukku- ja vähittäiskauppa (ks. kuvio 1). Mahdollisuuksia ovat muiden yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten palvelujen kehittäminen.

Pääkaupunkiseudun uuden työllisen työvoiman kokonaistarve on ennakoitu olevan vuosille 2000–2015 noin 264 000 henkilöä²². Johto- ja asiantuntijatyön tarve lisääntyy mm. talouden, hallinnon, tuotannon ja liikenteen aloilla. Ammatillisista osaajista on pulaa monilla aloilla. Väestön ikääntymisen myötä hoiva- ja hoitopalveluiden tarve kasvaa²³. Tarvitaan sosiaalisia ja teknologisia innovaatioita, joilla voidaan tukea ikäihmisten mahdollisuuksia selviytyä itsenäisesti ja helpottaa hoito-

työtä laitoksissa.²⁴ Erityisryhmien integroiminen vaihtoehtoisten työllisyys- ja koulutuspolkujen avulla yhteiskuntaan on haaste kansallisesti ja seudullisesti. Mahdollisuuksina ovat em. ryhmien työllistämisen edistäminen ja yhteiskuntaan juurtumisen edistäminen. Keski-Uudenmaan osaamispääoman kehittämisen haasteita ovat syrjäytymisuhan alla olevien nuorten (noin 7-8 prosenttia) osallisuuden vahvistaminen.

Keski-Uudenmaan²⁵ työllisistä poistuu työmarkkinoilta vuosien 2000–2015 välillä noin 23 700 henkilöä, mikä on noin 25 % kaikista työllisistä²⁶. Keski-Uudellamaalla on tarvetta eri alojen ammattiosaajista kuten hoito- ja hoiva-alan työntekijöistä.

Keski-Uudenmaan seutu on kasvualuetta. Hyvät liikenneyhteydet erityisesti Keski-Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun välillä helpottavat työvoiman liikkumista.²⁷

¹⁹ Tilastokeskus 2002. Väestö koulutusasteen mukaan kunnittain ja maakunnittain 2002. Keskiasteen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus: Järvenpää, Kerava, Tuusula, Nurmijärvi ja Mäntsälä.

²⁰ Tilastokeskus 2002. Väestö koulutusasteen mukaan kunnittain ja maakunnittain 2002. Tutkijakoulutustutkinnon suorittaneiden osuus Järvenpään, Keravan, Tuusulan, Nurmijärven ja Mäntsälän Uudenmaan tutkijakoulutetuista vuonna 2002.

²¹ <http://www.kuuma.fi/alue.asp>.

²² Montén Seppo 2005, 35.

²³ Montén Seppo 2005, 24-38.

²⁴ Elinkeinoelämän keskusliitto EK 2004, 18.

²⁵ TE- keskusalueen työllisten osuudessa Keski-Uudellamaalla kattaa Hyvinkään, Järvenpään, Keravan, Mäntsälän, Pukkilan, Nurmijärven ja Tuusulan kunnat.

²⁶ Levälähti 2003,50.

²⁷ Levälähti 2003,50.

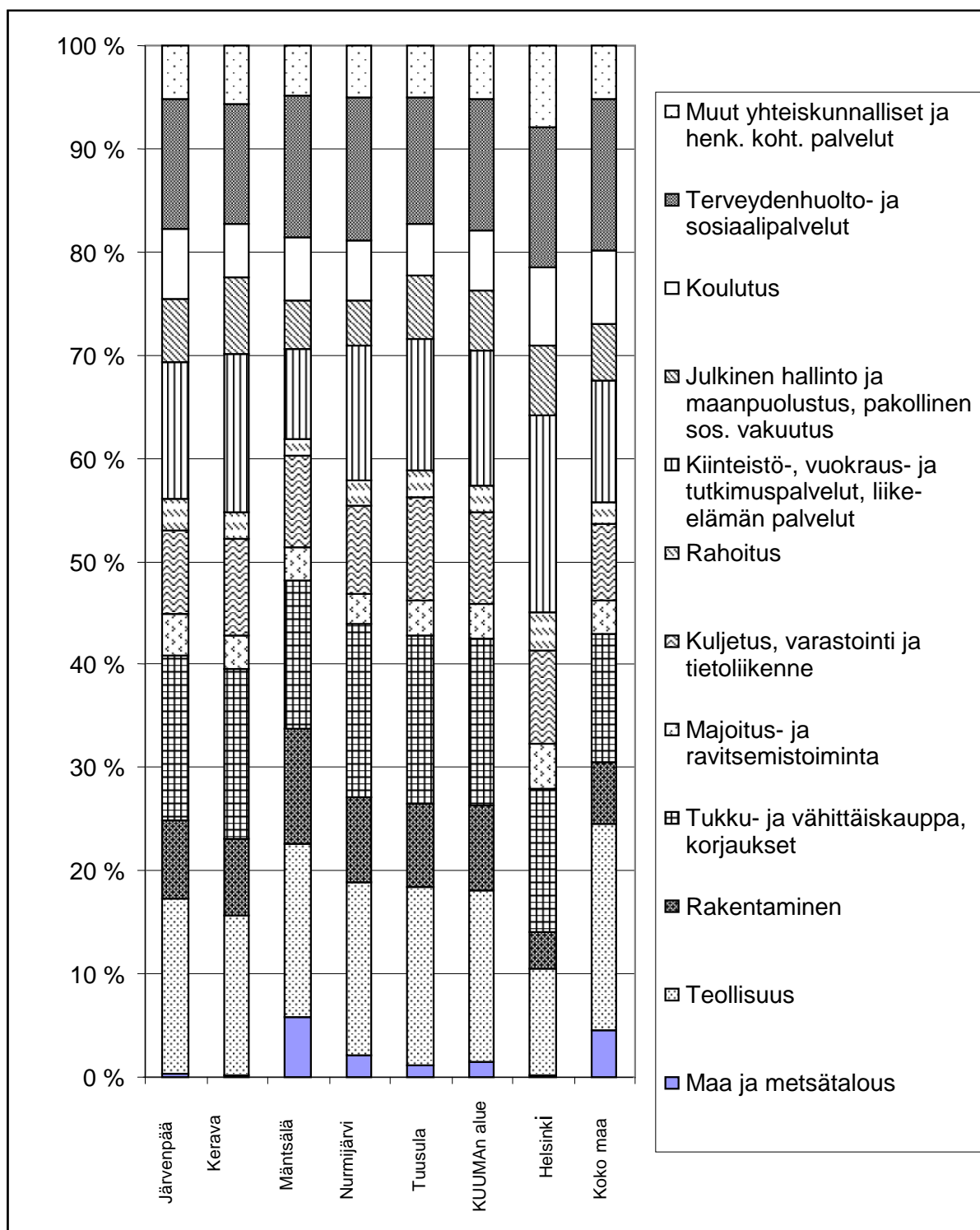
²⁸ <http://www.kuuma.fi/opetustoimi.asp>.

Taulukko 2. Tutkinnon suorittaneet KUUMA-kunnissa ja koko maassa 2002 (% kaikista tutkinnon suorittaneista)

Tutkinto	J:pää	Kerava	M:lä	N:järvi	Tuusula	Pornainen	Suomi
Keskiaste	60	55	65	56	55	37	60
Alin korkea-aste	20	23	20	23	24	20	20
Alempi korkeakouluaste	9	11	8	10	10	8	9
Ylempi korkeakouluaste	10	10	6	10	11	6	10
Tutkijakoulutusaste	1	1	0	1	1	0,5	1
Yhteensä N	18825	15586	7477	16353	16019	1795	261195
							2

KUUMA-alueella on innovatiivisia yrityksiä. Yritysten kansainvälistä osaamista voisi hyödyntää enemmän koulutuksessa ja kehittämisessä. Julkisen sektorin osuus suurimpien työnantajien joukossa on merkittävä (ks. kuvio 1). KUUMA on osa Helsingin seutua, jolloin alueen kilpailukyvyyn vahvistamisessa on huomioitava koko pääkaupunkiseudun osaamispääoma.

Haasteita ovat mm. metropolialueella tapahtuneet muutokset seudun kilpailukyvyille ja elinvoimaisuudelle, osaamisverkostojen vahvistaminen yritysten menestystä tukevien yritysryhmittymien ympärille, työpaikkaomavaraisuuden kasvattaminen, hyvän logistisen sijainnin hyödyntäminen ja uudenlaisten toimintamallien muodostaminen yritysten ja julkisen hallinnon väliseen yhteistyöhön.

Kuvio 1. Elinkeinorakenne KUUMA-kunnissa, KUUMA-alueella yhteensä, Helsingissä ja koko maassa 2001 (%- jakauma, ennakkotieto) Lähde: Tilastokeskus 2004b.

3 OSAAMISPÄÄOMAN TAVOITETILA 2015

3.1 Visio 2015

Keski-Uusimaa on vuonna 2015 hyvän asumisen, kansainvälistynyt, pääkaupunkiseutua ja hyviä liikenneyhteyksiä hyödyntävä osaamiskeskittymä, jossa on hyvinvoinnin, teollisen ja palveluliiketoiminnan monialaista osaamista.

Seudun osaamis- ja koulutusresurssit on tehokkaasti hyödynnetty. Koulutus ja työelämä ennakoivat yhdessä tulevaisuuden osaamistarpeita. Joustavat koulutus- ja työllisyyspolut vahvistavat elinikäistä oppimista ja osallisuutta.

3.2 KUUMA-osaamispääomastrategia ja sen tavoitteet

KUUMA-osaamispääomastrategia

Laatimalla ja toteuttamalla KUUMA-osaamispääomastrategiaa edistetään seudun hyvinvointia, kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta elinikäisen oppimisen innovaatioympäristönä pääkaupunkiseudulla ja kansainvälisesti.

KUUMA-osaamispääomastrategian tavoitteet

- osaamispääoman edistäminen
- koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämistoiminnan vahvistaminen painopistealueilla
- koulutuksen ennakkoinnin ja vaikuttavuuden edistäminen
- elinikäistä oppimista edistävien oppimisympäristöjen ja koulutus- sekä ohjausmallien kehittäminen
- koulutuksen ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön edistäminen paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti
- voimavarojen kohdistaminen ja koordinointi osaamispääomastrategian painopisteillä

Seudun osaamispääoman edistämiseksi hyödynnetään yhteistyötä pääkaupunkiseudun ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.

MISTÄ? Vuonna 2005

1. Ei selkeitä osaamisprofiileja tai klustereita
2. Koulutuksen ja työelämän kohtaanto hajanaista. Pirstaloitunut koulutustarjonta. Koulutuksen monimuotoisista mahdollisuuksista ei tietoisia seudulla tai tieto ei löydy helposti.
3. Pirstaloituneet oppimisympäristöt
4. Koulutus- ja tutkimustoiminta erillisiä ja kohdistuvat lähinnä alueelliseen ja kansalliseen kysyntään. Kehittämishankkeiden päällekkäisyys.
5. Koulutusresurssien osittainen päällekkäisyys.

MIHIN? Vuonna 2015

1. a) Hyvän asumisen ja hyvinvoinnin sekä b) kulttuurin c) liiketoiminnan ja yrittäjyyden osaamiskeskittymät, jotka palvelevat seudun kuntien ja muun työelämän koulutus-, tutkimus- ja kehittämistarpeita. Teknisen alan koulutusta vahvistetaan verkottumalla Helsingin seudun koulutusorganisaatioiden kanssa. Osaamiskeskittymät kattavat eri koulutusasteet osaamisalueillaan.
2. Monimuotoisella ja täydentävällä koulutuksen uudistuvalla työnjaolla vastataan joustavasti työelämän koulutustarpeisiin. Keskitetty, seudullisesti koottu koulutusportaali tukee tätä kehitystä.
3. Seudulla on monialaisia elinikäistä oppimista ja ohjausta edistäviä oppimisympäristöjä ja etäoppimismahdollisuuksia kaikenikäisille. Vaihtoehtoiset koulutuksen ja työllisyyden polut sekä niitä tukeva tutkimus- ja kehittämistoiminta edistävät osallisuutta ja hyvinvointia.
4. Kansainvälinen koulutus- ja tutkimus- ja kehittämistoiminta ennakoi seudun kuntien ja elinkeinoelämän osaamistarpeita ja palvelee työelämää proaktiivisesti.
5. Koulutusresurssit ja yhteistyön toimintamallit on koordinoitu seudun oppilaitosten, osaamiskeskittymien ja korkeakouluyksiköiden kesken.

4 PAINOPISTEET

4.1 Osaamistarpeiden ennakointi koulutuksen ja työelämän yhteistyönä

Tulevaisuuden haasteena on työvoiman rekrytoiminen seudullisesti. Työprosessit pilkkoutuvat valmistusprosessien siirtyessä ulkomaille, työn teon luonne ja tapa työskennellä muuttuvat. Lisäksi ammatillisista osaajista eri aloilla on pulaa.

Tavoitteena on, että vuonna 2015 seudullinen työvoima- ja osaamistarpeiden ennakointijärjestelmä on vakiintunut. Työelämä, koulutusorganisaatiot ja työvoimamahallinto ennakoivat toimialoittain koulutuksen tarpeita ja vuorovaikutus eri toimijoiden kesken on joustavaa. Ennakoinnin seudullinen koordinointi ja työnjako on toteutettu yhteistyössä seudun työvoimahallinnon, kuntien, koulutusorganisaatioiden ja kehittämiskeskusten kanssa, jotta toisiaan täydentävät koulutus- ja kehittämispolut rakentuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Henkilöstön tarpeisiin vastataan joustavalla koulutusjärjestelmällä sekä yritysten tarpeisiin suunnatulla täsmäkoulutuksella.

Oppilaitosten laadun seuranta ja arviointi on entistä tärkeämpää työelämälähtöisen osaamisen kehittämiseksi ja ennakoimiseksi. Oppilaitosten kehittämisroolia vahvistuu elinkeinoelämän ja julkishallinnon tarvitsemien selvitysten ko-

koamiseksi. Erityisesti panostetaan paikallisen elinkeinoelämän täsmäkoulutustarpeisiin koulutusorganisaatioissa.

Oppisopimus-, aikuis- ja täydennyskoulutus toimivat proaktiivisesti työelämän tarpeiden suuntaisesti. Tämä merkitsee myös joustavien työllistymistarpeiden ja uusien yritystoimintamahdollisuuksien ennakointia. Osaamisen ennakoinnissa on huomioitava erityisryhmien ja koko työvoimareservin työllistäminen.

Seudulla on ilmennyt tarvetta teknisen koulutuksen vahvistamiseen alueen elinkeinoelämän tarpeita vastaavaksi. Ammatillisella koulutuksella, aikuiskoulutuksella ja oppisopimuskoulutuksella on tässä keskeinen rooli. EVTEKin amkinsinööri-koulutuksen käynnistäminen syksyllä 2004 tukee em. kehitystä.

KUUMA-kunnissa on käynnissä toisen asteen koulutuksen alueyhteistyöhanke, jossa luodaan toimintamalli toisen asteen koulutuksen yhteistyön järjestämisestä seudulla. Tavoitteena on entistä parempi koulutustarpeiden ennakointi ja tarjonta sekä resurssien tehokas käyttö yhteistyötä lisäämällä.²⁸ Tästä saatuja kokemuksia tulee hyödyntää alueen ennakointityössä.

Toimenpide-ehdotus:

- Panostetaan seudulliseen koulutuksen ennakointijärjestelmään, mikä edellyttää seudun ennakointityön koordinoimista ja yhteisten suunnittelukäytänteiden luomista kuntien, työvoimahallinnon, koulutusorganisaatioiden ja työelämän kesken. Perustettavaan koulutusportaaliin kootaan tietokanta seudun työelämän koulutustarpeista ja ennakointihankkeista.

4.2 Osaamiskeskittymien edistäminen

Seudulla on vahvaa koulutustarjontaa ja osaamiskeskittymiä, jotka on luokiteltu osaamisprofiileittain. (ks. taulukko 1 Liite 1). Osaamisen ja innovaatioympäristöjen kehittämistä vahvistetaan osaamisverkostojen avulla. Tämä edellyttää verkottumista pääkaupunkiseudun osaamiskeskittymien, Uudenmaan osaamiskeskusohjelman, pääkaupunkiseudun korkeakoulujen ja seudun korkeakouluyksiköiden, muiden koulutusorganisaatioiden, tutkimuslaitosten, kehittämiskeskusten ja työelämän kanssa. Jos osaamiskeskittymien toimintaa halutaan kehittää, se merkitsee tutkimukseen ja kehittämistoimintaan panos-

tamista myös seudun strategisten painoalueiden suuntaisesti.

KUUMA voi toimia hyvän asumisen ja hyvinvoinnin edistäjänä nykyajan tietoyhteiskunnassa. Hyvä asuminen ja hyvinvointi merkitsee myös vapaa-ajan ja arjen toimintojen koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan panostamista.

KUUMA-kuntien hyvinvoinnin ja liiketoiminnan osaamisen kehittäminen edellyttää mm. palvelujärjestelmien ja innovaatioiden kehittämistoimintaan panostamista seudun strategisten painoalueiden mukaisesti.

Toimenpide-ehdotukset:

- Hyvän asumisen ja hyvinvoinnin osaamiskeskittymä perustetaan verkottumalla Uudenmaan osaamiskeskusohjelman, seudun ja pääkaupunkiseudun koulutusorganisaatioiden, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa.
- Tiivistetään hyvinvoinnin, liiketoiminnan ja yrittäjyyden tutkimus- ja kehittämistoimintaa klusterityyppisesti KUUMA-kuntien, koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden, järjestöjen ja elinkeinoelämän kesken.
- KUUMA-aluetta käsittävää tutkimus- ja kehittämistoimintaa (opinnäytetyöt, selvitykset, tutkimukset) lisätään.

4.3 Koulutuksen ja työelämän yhteistoiminta

Työelämä on yhdessä koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden kanssa vastuussa tulevien ammattilaisten koulutuksesta ja työelämän osaamisen kehittämisestä. Osaamisen vahvistaminen edellyttää monialaisen asiantuntemuksen ja julkisten ja yksityisten organisaatioiden päämäärien yhteensovittamista sekä omistajatahojen päätöksenteon linjauksia ja koordinoitua. Yhteistyökäytänteitä tulisi selkiyttää ammatillisen koulutuksen ja työvoimakoulutuksen sekä aikuiskoulutuksen ja henkilöstökoulutuksen välillä.

Tavoitteena on varmistaa tiedon pitkäjänteinen kartuttaminen verkostoissa seudun koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden ja työelämän välillä. Tämä merkitsee myös seudun koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden kansainvälisen yhteistyön tiivistämistä.

Työelämän lähiajan haasteita ovat yhteistyökäytänteiden luominen työssäoppimi-

sen ja näyttöjen ohjauksen organisoimiseksi ja koordinoimiseksi, mikä edellyttää tiivistä ohjauksen vahvistamista ammatillisen koulutuksen ja työelämän välillä. Keskeistä on myös verkkopedagogiikan koulutuksen kehittäminen, huippuyksiköiden vetäjien kouluttaminen ja erityisopetuksen tarpeet. Opettajien seudullista työ- ja yrityselämän tuntemusta parannetaan harjoittelujaksoilla paikallisissa yrityksissä. Oppilaiden työssäoppimisen ja työharjoittelun kehittäminen edellyttää ohjauksen seurannan ja laadun kehittämistä.

Koulutusohjelmien sisältöjä suunnataan työelämän tarpeiden suuntaisesti täsmä-, aikuis- ja oppisopimuskoulutuksella sekä ennakoimalla koulutusohjelmien sisällöissä tulevaisuuden osaamistarpeita. KUUMA-kuntien henkilöstön ja elinkeinoelämän osaamisen kehittäminen ja parhaiden käytänteiden levittäminen vahvistaa osaamispääoman välittymistä seudulla.

Toimenpide-ehdotukset:

- Kootaan seudun koulutustarjonta keskitetysti seudun työvoimahallinnon, koulutusorganisaatioiden, vapaan sivistystyön, seudun elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyönä. Koulutuksen ja työelämän yhteistyö edellyttää myös seudullisen koulutusportaalien luomista, johon kootaan seudun koulutusorganisaatioiden palvelutarjonta, verkko-oppimistarjonta, työharjoittelupaikat, seudulliset hankkeet ja niitä toteuttavat organisaatiot.
- Kaikilla koulutuksen tasoilla selkiytetään yhteistyökäytänteitä. Vuorovaikutusta ja tietoa koulutustarpeista ja hyvistä käytänteistä tulee lisätä pysyvien yhteistyöfoorumien kautta. Yhteistyöfoorumeita kootaan osaamisprofiileittain (koulutuksen, elinkeinoelämän, rahoittajien ja tutkijoiden edustus) uusien innovaatioiden välittymiseksi. Tämä edellyttää hakeutumista yhteistyöhön pääkaupunkiseudun koulutusorganisaatioiden ja tutkimus- ja kehittämissyksiköiden kanssa.

4.4 Elinikäisen oppimisen ja osallisuuden mahdollistaminen

Työvoiman rekrytointi ja työvoiman jatkuva kouluttaminen on KUUMA-seudun haaste tulevaisuudessa. Keskeistä on koulutus-, ohjaus- ja palvelukäytäntöjen muuttaminen vaihtoehtoisiksi ja toisiaan täydentäviksi oppimispoluiksi, jotta elinikäinen oppiminen mahdollistuu yksilön eri elämänvaiheissa. Keskeistä on eri koulutuskokonaisuuksien yhteensovittaminen, kun oppija siirtyy koulutusjärjestelmästä toiseen, sekä työvoimakoulutuksen yksilöllisesti räätälöidyt urapolut. Tulee myös sopia erityisryhmien koulutuksen koordinoinnista, ohjauksesta ja työnjaosta. Jatko-, täydennys- ja muuntokoulutus, verkko-oppiminen sekä oppisopimuskoulutus ovat keskeisiä elinikäistä oppimista vahvistavia oppimisen ja ohjauksen muotoja.

Opiskelijalla on mahdollista joustavasti suorittaa sekä ammatillisia että lukio-opintoja ja mahdollisesti molemmat tutkinnot. Sekä lukio- että ammatilliset opinnot ovat polku ammatti- ja tiedekorkeakouluihin. Olennaista on panostaa oppimaan oppimisen ja erilaisten oppimispolkujen ohjauksen kehittämiseen peruskoulusta ammattikorkeakouluopintoihin. Nuorten työelämä tietoutta ja tutustumismahdollisuuksia paikalliseen elinkeinoelämään painotetaan opiskelun ohjauksessa.

Kuntalaisten tasaveroista pääsyä oppimisympäristöihin tuetaan, ja näin lisätään mahdollisuuksia kansalaisten osallisuuden seudullisesti. Kehitys merkitsee myös verkko-oppimismenetelmien, sisällön tuotannon ja käytettävyyden kehittämistyön lisäämistä. KUUMA-kuntien toisen asteen koulutuksen alueyhteistyön yksi alatavoite on sähköisten oppimisympäristöjen ja verkko-opiskelun edellytysten kehittäminen seudullisesti.

Nuorten sijoittuminen jatko-opintoihin tai työelämään edellyttää yhteistyön tiivistämistä seudullisten työvoimatoimistojen ja ammatillisten oppilaitosten kesken ura- ja rekrytointipalvelun kehittämiseksi. Nuorille suunnattu työpaja voi toimia kiinteässä yhteydessä koulutusorganisaatioiden ja työelämän kanssa nuorten vaihtoehtoisten urapolkujen kehittämiseksi ja tuoda seudun elinkeinoelämää tunnetuksi.

KUUMA-kunnissa on erityisoppimiseen painottuneita oppilaitoksia. KUUMA-kunnissa on lasten ja nuorten erityisopetuksen palvelujen kehittämishankkeita. Seudun ammatillisen koulutuksen erityisopetuksen malleista ja muista kehittämishankkeista saatavia kokemuksia tulee hyödyntää jatkossa.

Kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön rooli erityisryhmien koulutuksessa, ohjauksessa ja työllistämisessä on merkittävä. Sosiaaliset yritykset ovat erityisesti vajaakuntoisten ja pitkäaikaistyöttömien yksi työllistymismahdollisuus.

Toimenpide-ehdotukset:

- Käynnistetään suunnittelu joustavien oppimispolkujen kehittämiseksi erityisesti nuorten osalta. Nuorten oppimispolkujen kehittäminen edellyttää erityisopetuksen ja opintojen ohjauksen yhteistyötä työelämän, koulutuksen, työvoimahallinnon ja kolmannen sektorin kanssa sekä vaihtoehtoisia malleja työelämään siirtymiseksi.
- Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi luodaan toimintamalleja. Käynnistetään seudullisen nuorten työpajatoiminnan suunnittelu yhteistyössä KUUMA-kuntien sivistys- ja sosiaali- ja terveystoimen, työvoimahallinnon ja ammatillisen koulutuksen kesken.
- Perustetaan verkko-oppimisportaali, joka on osa keskitettyä koulutustarjontaa. Verkko-oppimisportaaliin kootaan avoin ammattikorkeakoulu-, aikuis-, monimuoto- ja täsmäkoulutustarjonta keskitetysti. Tämä edellyttää sopimista työnjaosta eri toimijoiden kesken.

4.5 Yrittäjyyden edistäminen

KUUMA-alueelle on ominaista voimakas pendelöinti ydinpääkaupunkiseudulle. Alueen työpaikkaomavaraisuus on suhteellisen alhainen, noin 65 %. Keskeinen KUUMA-alueen elinkeinosektori on palvelut; julkisten palvelujen osuus alueen koko elinkeinorakenteesta on vajaa kolmannes ja kaupallisten palvelujen noin viidennes. Teollisuuden osuus on noin viidennes. Palveluiden kysyntä alueella on kasvussa paitsi väestönkasvun myös alueen hyvän logistisen sijainnin vuoksi. Alueelle on sijoittumassa erilaisten kaupallisten palvelujen ohella mm. erilaisia teollisuutta ja kauppaa tukevia palveluja.

Alueen yrityksissä on merkittävää osaamista mm. palveluliiketoiminnassa, tukku- ja logistiikka-alalla, metalli- ja konepaja- sekä elintarviketeollisuudessa ja niillä on tutkimus- ja kehittämistoimintaa osaamisalueillaan. Erikoisosaamista löytyy myös automaatiotekniikan, sähkövoimatekniikan, materiaalitekniikan ja konerakennuksen aloilla. Kasvavia sektoreita ovat olleet kulttuuri, hyvinvointi ja matkailu.

KUUMA-kunnat ovat valmistelleet seudullista elinkeinostrategiaa, jonka tavoitteena on seudullisen elinkeinopolitiikan edistäminen kuntien yhteistyönä. Osaamispääomastrategia pyrkii tukemaan elinkeinostrategiaa elinkeinoelämän osaamisen kehittämisen näkökulmasta. Seudulla merkittäviä toimijoita yrittäjyyden edistämiseksi ovat yritykset, Keski-Uudenmaan Kehittämiskeskus Oy Forum, Uusyrityskeskus Startti sekä paikalliset yrittäjäjärjestöt. Työvoimahallinto kouluttaa yrittäjiä ja myöntää starttirahoja.

KTM:n yrittäjyyskatsauksen (2005) mukaan uusia innovatiivisia kasvuyrityksiä pitäisi olla moninkertainen määrä, jotta Suomi voisi menestyä globaalissa kilpailussa. Samalla uusien yritysten myötä syntyneet työpaikat korvaisivat ulkomaille siirtyviä työpaikkoja. Uusien yritysten kokonaisvaikutus työllisyyteen Suomessa on jäänyt viime vuosina pieneksi.

Teollisen palveluliiketoiminnan ja asiantuntijapalveluiden kehittäminen yksityisen ja julkisen sektorin välillä edellyttää verkottumista kansallisesti ja kansainvälisesti sekä panostusta innovaatiotoimintaa edistävien toimijoiden rahoitukseen seudulla.

Sukupolvenvaihdosten määrä kasvaa merkittävästi lähivuosina. Tämä ja suurteollisuuden ulkoistaminen merkitsevät myös mahdollisuuksia akateemiselle yrittäjyydelle ja KIBS (Knowledge Intensive Business Services) -konsepteille.

Koulutusorganisaatioiden yrittäjyys- ja ammattiopintojen toteuttamista tiiviissä yhteistyössä seudun teollisten ja palveluyritysten sekä yrittäjäjärjestöjen kanssa tulee kehittää. Tämä merkitsee uusien yhteistyömuotojen edistämistä ammatillisten oppilaitosten, aikuiskoulutuslaitosten, ammattikorkeakoulujen ja oppisopimuskoulutuksen kesken sekä koulutusorganisaatioiden, yritysten, kehittämiskeskusten ja yrittäjäjärjestöjen kesken. TATin toteuttama koulucoach-toiminta seudun teollisuusyritysten ja oppilaitosten kanssa, seudun Kauppakamarin TET-harjoittelun pilottikokeilu Keravalla, peruskoulujen,

ammattillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakouluyksiköiden yrittäjyyskasvatus ja – koulutus sekä kehittämistoiminta vahvistavat tätä kehitystä. Näistä saatavia kokemuksia tulee hyödyntää jatkossa.

HUMAKin Nurmijärven yksiköllä ja Diakin Järvenpään yksiköillä on kolmannen sektorin kanssa hankkeita, joissa kansalaisyhteiskuntavaikuttaminen, uudet toimintamuodot ja projektit ovat keskeisiä. Kansalaistoiminnan uusien toimintatapojen ja yrittäjämäisen toimintatavan kehittäminen aktivoi pitkäaikaistyöttömiä, maahanmuuttajia, erityistä tukeva tarvitsevia muita ryhmiä ja senioreita.

Kansainvälisten yritysytteyksien sekä kansainvälisen kehittämis- ja tutkimustoiminnan lisäämiseksi seudulla tulee käynnistää erillisiä hankkeita. Alueella on useita kansainvälistä koulutusta tarjoavia yksiköitä, mm:

- Adultan IDA:lla (International Development Centre of Adulta) on kielten, kulttuurin, liiketoiminnan ja projekti-

toiminnan opetusta kansainvälisessä ympäristössä

- Diakin Järvenpään yksikössä on käynnistymässä englanninkielinen sosiaalialan koulutusohjelma
- Laurea Järvenpäässä on käynnistymässä englanninkielinen matkailun koulutusohjelma
- Laurea Hyvinkäällä on Degree Programme in Business Management koulutusohjelma.
- Seudun työväen- ja kansalaisopistoilla on kattavaa kieli- ja monikulttuurisuusopetusta.

Seudun oppilaitosten, korkeakouluyksiköiden ja aikuiskoulutuskeskuksen toimintaa yhteistyössä seudun yritysten kanssa tulee vahvistaa koulutuksen ja kehittämistoiminnan kansainvälistämiseksi. Erityishaasteena on elinkeinoelämän, koulutuksen ja julkishallinnon välisen kansainvälisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan kehittäminen.

Toimenpide-ehdotukset:

- panostus innovaatio- ja kehittämistoimintaan
- oppilaitosten ja työelämän välisten yhteyksien lisääminen:
  - kummiluokkatoiminta
  - neuvottelutoimikunnan kehittäminen
  - tiivis yhteistyö elinkeinoelämän järjestöjen kanssa
- kansainvälisten hankkeiden lisääminen yritys- ja tutkimusverkostojen kehittämiseksi

4.6 Muut osaamispääomaa tukevat toimet

Julkiset liikenneyhteydet

Toimivat liikenneyhteydet seudun kuntien, oppilaitosten ja osaamiskeskittymien välillä ovat tärkeitä opiskelijoiden ja asiantuntijoiden liikkuvuuden helpottamiseksi sekä tietotaidon välittymiseksi Keski-Uudella- maalla.

Seudun vetovoimaisuus

Kilpailu koulutetusta ja osaavasta työvoiman saamisesta ja pysymisestä alueella kiristyy. Tämä merkitsee KUUMA-alueen vetovoimaisuuteen vaikuttaviin tekijöihin panostamista. Vetovoimaisuutta edistetään yhteistyöfoorumeita kehittämällä ja seudun imagomarkkinointiin panostamalla.

5 OHJAUSRYHMÄN SUOSITUKSET TOIMENPITEIKSI

Kärkihankkeet ovat osaamispääomastrategian painopisteiden näkyvin osa. Lähtökohtana on pilottikokeilujen käynnistäminen osaksi pysyvää koulutuksen ja työelämän seudullista mallia. On sovittava kärkihankkeiden työnjaosta, aikatauluista sekä rahoitusneuvotteluista. Toimintaan tarvitaan myös yrityksiä joko asiakkaina tai yhteistyökumppaneina. Yritykset voivat käyttää osaamispääomastrategian kärkihankkeita kokeilualustana kehittämistoiminnalleen ja uusille innovaatioille.

Ohjausryhmä suosittaa seuraavien kärkihankkeiden käynnistämistä:

Osaamistarpeiden ennakointijärjestelmä

- Panostetaan seudulliseen koulutuksen ennakointijärjestelmään, mikä edellyttää seudun ennakointityön koordinoimista ja yhteisten suunnittelukäytänteiden luomista kuntien, työvoimahallinnon, koulutusorganisaatioiden ja työelämän kesken.

Osaamiskeskittymät

- Edistetään osaamiskeskittymien luomista. Hyvän asumisen ja hyvinvoinnin osaamiskeskittymä perustetaan verkottumalla Uudenmaan osaamiskeskusohjelman, seudun ja pääkaupunkiseudun koulutusorganisaatioiden, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa. Tiivistetään hyvinvoinnin, liiketoiminnan ja yrittäjyyden tutkimus- ja kehittämistoimintaa klusterityyppisesti KUUMA-kuntien, alueen

koulutus- ja kehittämisorganisaatioiden, järjestöjen ja elinkeinoelämän kesken. KUUMA-alueella käsittävää tutkimus- ja kehittämistoimintaa (opinnäytetyöt, selvitykset, tutkimukset) lisätään.

Koulutustarjonnan kokoaminen keskitetysti

- Koulutuksen ja työelämän yhteistyö edellyttää seudun koulutustarjonnan kokoamista keskitetysti työvoimahallinnon, seudun koulutusorganisaatioiden, vapaan sivistystyön, seudun elinkeinoelämän ja järjestöjen yhteistyönä. Perustetaan koulutusportaali, johon kootaan työharjoittelupaikat seudun verkko-oppimistarjonta, ja koulutusorganisaatioiden palvelutarjonta sekä seudulliset osaamista ennakoiivat hankkeet. Perustetaan myös verkko-oppimisportaali, joka on osa keskitettyä koulutustarjontaa. Verkko-oppimisportaaliin kootaan avoin ammattikorkeakoulu-, aikuis-, monimuoto- ja täsmäkoulutustarjonta keskitetysti. Nämä toimet edellyttävät sopimista työnjaosta eri toimijoiden kesken.

Yhteistyökäytännöt

- Kaikilla koulutustasoille tulee lisätä yhteistyökäytänteitä ja omistajaohjauksen koordinaatiota. Vuorovaikutusta, tietoa tutkimus- ja kehittämishankkeista ja hyvistä käytännöistä koulutusorganisaatioiden, julkishallin-

non ja työelämän välillä tulee lisätä pysyvien yhteistyöfoorumien kautta. Kootaan yhteistyöfoorumit osaamisprofiileittain (koulutuksen, elinkeinoelämän, rahoittajien ja tutkijoiden edustus) uusien innovaatioiden ja osaamisen välittämiseksi. Tämä edellyttää suunnitelmallista hakeutumista yhteistyöhön myös Helsingin seudun ammatillisten oppilaitosten, korkeakoulujen ja tutkimus- ja kehittämissiköiden kanssa.

Toimintamallit ohjauksen ja työelämän välillä

- Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi käynnistetään paikallisia toimintamalleja. Käynnistetään suunnittelu joustavien oppimispolkujen kehittämiseksi erityisesti nuorten osalta. Nuorten oppimispolkujen kehittäminen edellyttää ohjauksen, erityisopetuksen ja nuorten työpajatoiminnan suunnittelua yhteistyössä KUUMA-kuntien, työelämän, koulutuksen, työvoimahalinnon ja kolmannen sektorin kanssa.

Yrittäjyys

- Yrittäjyyskasvatuksen uusia toimintamuotoja kehitetään seudun oppilaitosten, yrittäjäjärjestöjen ja yritysten kanssa. Kansainvälisten projektien määrää lisätään yritys- ja tutkimusverkostojen kehittämiseksi.

Osaamispääomastrategian painopisteiden toteuttaminen edellyttävää seudun toimijoiden sitoutumista ja tietoisuutta siitä, mitä heiltä odotetaan ja mitä he voivat yhteistyöltä saada. Eri osapuolten roolia vastuista ja työnjaoista suositetaan täsmennettäväksi projektikohtaisesti. Myös tiedotuksen organisointi ja kehittämistöimien tunnetuksi tekeminen pitäisi varmistaa.

Ohjausryhmä luovuttaa osaamispääomastrategia-asiakirjan jatko-toimenpideehdotuksineen KUUMA-komissiolle KUUMA-kuntien päätöksenteko- ja toimenpideprosessiin. Ohjausryhmä suositaa, että osaamispääomastrategia päivitetään KUUMA-strategian päivityksen yhteydessä valtuustokausittain.

Lähteet

Elinkeinoelämän keskusliitto EK. 2004. Tulevaisuusluotain. Menestysklustereita tänään ja 2015: Faktaa ja visioita osaamisen ennakkoinnin tueksi. Väliraportti 1. ESR. Elinkeinoelämän keskusliitto EK.

Florida, Richard. 1995. Toward the Learning Region. *Futures* 27:5, s. 527–536.

Himananen, Pekka & Castells, Manuel & Saxenian, AnnaLee & Kam, Wong Poh & Kalliokoski, Matti. Globaali tietoyhteiskunta. Kehityssuuntia Piilaaksosta Singaporeen. *Teknologiakatsaus* 155/204. Tekes. Helsinki.

KUUMA-alueen matkailutyöryhmän raportti 2004. 2004. Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Tuusula.

KUUMA-kumppanuusohjelma 2003 – 2007. 2003. Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Tuusula. 6.2.2003. Järvenpää & Kerava & Mäntsälä & Nurmijärvi & Tuusula.

KUUMA-kumppanuustoimintasuunnitelma vuodelle 2004. 2004. Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Tuusula. <http://www.KUUMA.fi/ep/tiedostot/ts2004.pdf>. Luettu 25.11.2004.

KUUMA-kumppanuus. 2005 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2005.

KUUMA-työryhmien hankekortit. Huhtikuussa 2005.

KUUMA. Strategia 2015 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2006.

Levälahti, Samuli. 2003. Lähitulevaisuuden työvoimapoistuman merkitys Uudenmaan TE-keskusalueelle. Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus. Uudenmaan TE-keskuksen julkaisu 8/2003. Helsinki.

Lievonen, Jorma & Levola, Jarmo. 2004. Alueellisen innovaatiopolitiikan haasteita: tutkimustulosten tulkintaa 2004. Sisäasiainministeriön julkaisu 16/2004. Alueiden kehittäminen 16/2004. Sisäasiainministeriö. Helsinki. [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/8FD588B5158353E3C2256E6A0026A23F/\\$file/162004.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/8FD588B5158353E3C2256E6A0026A23F/$file/162004.pdf). Luettu 1.11.2004.

Montén, Seppo. 2005. Koulutus – Työvoima. Helsingin seutu 2015. Tutkimuksia 3. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsingin kaupunki, Vantaan kaupunki, Espoon kaupunki, Kauniaisten kaupunki, Uudenmaan TE-keskus, Uudenmaan liitto.

Reich, R. 2002. *The Future of Success. Working and Living in the New Economy*. Vintage Books. New York.

Sitra. 2005. Suomi innovaatiotoiminnan kärkimaaksi. Kilpailukykyinen innovaatioympäristö – kehittämisohjelman loppuraportti. Innovaatio-ohjelma. Sitra. Helsinki. <http://www.sitra.fi/Julkaisut/ohjelmat/inno.1.pdf>. Luettu 29.4.2005.

Stähle, Pirjo & Grönros, Mauri. 1999. *Knowledge Management – tietopääoma yrityksen kilpailutekijänä*. WSOY. Helsinki.

SYNOCUS. 2004. Projektiraportti. Regional Brain Grain. Kilpailukykyä orkestroinnista. Uusi näkemys alueelliseen johtamiseen. Helsinki.

Tekes. 2005. Tulevaisuuden painopisteet. Helsinki.

Tilastokeskus. 2002. Väestö koulutusasteen mukaan kunnittain ja maakunnittain. Tutkijakoulutustutkimuksen suorittaneiden osuus. Keskiasteen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus: Järvenpää, Kerava, Tuusula, Nurmijärvi ja Mäntsälä.

Tilastokeskus. 2003. Tutkimus- ja kehittämistoiminta 2002. Yritysten innovaatiotoiminta

2000-2002. Tiede, teknologia ja tutkimus 2003:4. Helsinki: Tilastokeskus.

Tilastokeskus. 2004a. Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset. Koulutus 2004:2. Helsinki: Tilastokeskus.

Tilastokeskus. 2004b. Altika aluetietokanta. Tiedot kerätty 17.9.2004 Tilastokeskuksen kirjaston päätteellä, jossa Altika tietokanta on käytössä WWW-osoitteesta:

Uudenmaan liitto. 2003. Uudenmaan maakuntasuunnitelma 2025. Visio ja strategia. Uudenmaan liiton julkaisuja A7/2003. Uudenmaan liitto. Helsinki.

<http://www.stat.fi/tup/altika/index.html> Tilastokeskus, Helsinki. Luettu 25.10.2004.

<http://uta.fi/viesverk.tv0/TVO31.htm>. Luettu 14.10.2004.

www.intermin.fi. Luettu 4.5.2005.

www.kuuma.fi/alue.asp luettu 25.10.2004

www.kuuma.fi/koulutus_verkot_kans.asp. luettu 25.10.2004

www.kuuma.fi/koulutus_verkot_eluokat.as luettu 25.10.2004

<http://www.kuuma.fi/opetustoimi.asp>. Luettu 2.9.2005.

www.peda.net/veraja/kuvk/strategia. Luettu 2.5.2005

LIITE 1

Taulukko 1. KUUMAN koulutusorganisaatiot, kehittämiskeskukset ja korkeakouluyksiköt vuonna 2005 vahvuusaloittain.

Osaamisvahvuus	Organisaatio	Koulutustaso/ Osaamiskeskus	Kunta/ Keski-Uusimaa
Hyvinvointi	Diakin Järvenpään yksikkö HUS Kellokosken sairaala; Nuorisopsykiatrian osaamiskeskus HUMAKin Nurmijärven yksikkö Julkinen sektori Järvenpään ammattiopisto Järvenpään sosiaalisairaala Keski-Uudenmaan kumppanuusyhdistys KUUMA-kunnat Laurea Järvenpää Muut järjestöt Seurakunnat Seurakuntaopisto Setlementti Louhela Sosiaalitalo Oy; Keskisen ja Länsi-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Tuusulanjärven ammattiopisto	korkeakouluyksikkö korkeakouluyksikkö, ammattillinen koulutus, aikuiskoulutus ammattillinen koulutus korkeakouluyksikkö ammattillinen koulutus osaamiskeskus ammattillinen koulutus ammattillinen koulutus	Tuusula Järvenpää Tuusula Järvenpää
Yrittäjyys	Adulta Ammattiopistot Keski-Uudenmaan kehittämiskeskus Forum Oy Keski-Uudenmaan Uusyrityskeskus ry Startti Laurea Järvenpää ja Kerava j Työtehoseuran koulutuskeskus Yritykset Yrittäjäjärjestöt	aikuiskoulutus ammattillinen koulutus kehittämiskeskus kehittämiskeskus korkeakouluyksiköt aikuiskoulutus	Järvenpää Kerava Keski-Uusimaa Rajamäki
Kansainvälisyys	Adulta Oy IDA International Development Center Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyh- tymä Diakin Järvenpään yksikkö Laurea Järvenpää ja Kerava HUMAKin Nurmijärven yksikkö Järjestöt Kansalaisopistot Muut koulutusorganisaatiot Osaamiskeskittymät	aikuiskoulutus aikuiskoulutus, ammattillinen koulutus korkeakouluyksikkö korkeakouluyksiköt korkeakouluyksikkö	Järvenpää, Kerava Järvenpää, Kerava

	Sibelius-Akatemia Yritykset		Järvenpää
Erityisoppiminen	Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus, Erityisopetuksen kehittämiskeskus Kehitysvammahuollon tietopankki Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä KUUMA-kunnat; erityiskoulut Uudenmaan erityispalvelut kuntayhtymä Uudenmaan vammaispalvelusäätio	ammattillinen koulutus	Järvenpää Mäntsälä, kes- kushallinto Järvenpää
Matkailu	Hotelli-, ravintola ja matkailualan yritykset Järvenpään kulttuuriteollisuuden yrityskeskus KUUMA-kunnat Laurea Järvenpää Matkailun osaamiskeskittymä; Tuusulanjärven ammattiopisto Tuusulanjärven matkailuyhdistys ry.	korkeakouluyksikkö ammattillinen koulutus	Keski-Uusimaa Järvenpää, Kerava Järvenpää Järvenpää Tuusula
Kirkollinen	Diakonia-ammattikorkeakoulun Järven- pään yksikkö Kirkon koulutuskeskus Seurakuntaopisto Seurakunnat	korkeakouluyksikkö ammattiopisto	Järvenpää Järvenpää
Puolustusvoimat	Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus: käyttäytymistieteiden professori ja tutkijoita Sotilasalan ammatillinen oppilaitos, Ilmatorjuntakoulu ja t&k-osasto		Tuusula Tuusula
Kulttuuri: kuvataiteet, mu- siikki, tanssi	Adulta Oy Järvenpää radio- ja televisiopisto Arto HUMAKin Nurmijärven yksikkö Jokelan kansalaisopisto Järvenpään työväenopisto Järvenpään kuvataidekoulu Kansalaisopisto Jukola Keravan kuvataidekoulu Keravan musiikkiopisto Keravan opisto Keravan tanssiopisto Keskisen Uudenmaan musiikkiopisto Mäntsälän kansalaisopisto Nurmijärven musiikkiopisto Nurmijärven tanssiopisto Pekka Halosen akatemia	ammattillinen aikuis- koulutus ammattillinen, aikuis- koulutus, korkeakou- luyksikkö	Järvenpää Tuusula Järvenpää, Tuusula Järvenpää

	Sibelius-Akatemian kurssikeskus Kallio-Kuninkala Seurakuntaopisto Kansalaisopistot		Järvenpää Järvenpää
Eläinlääketieteellinen	Helsingin yliopisto Eläinlääketieteellinen tiedekunta (Saaren yksikkö)	yliopiston yksikkö	Mäntsälä
Oppisopimus	Oppisopimuskeskus: Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä	ammattillinen koulutus	
Aikuiskoulutus	Adulta Oy Diakin Järvenpään yksikkö HUMAKin Nurmijärven yksikkö Keski-Uudenmaan aikuislukio Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä Kiljavan opisto Klaukkalan aikuislukio Laurea Järvenpää ja Kerava Seurakuntaopisto Työtehoseuran ammatillinen aikuiskoulutuskeskus	korkeakouluyksikkö korkeakouluyksikkö korkeakouluyksiköt	Kerava Nurmijärvi Järvenpää Nurmijärvi
Lukiot	Arkadian yhteislyseon lukio Hyrylän lukio Jokelan lukio Järvenpään lukio Kellokosken lukio Keravan lukio Keski-Uudenmaan aikuislukio Klaukkalan aikuislukio Mäntsälän lukio Nikkarin lukio Nurmijärven yhteiskoulun lukio Rajamäen lukio		Nurmijärvi Tuusula Tuusula Tuusula Kerava, Järvenpää Kerava
Ammatilliset oppilaitokset	Järvenpään ammattiopisto Keravan ammattiopisto Kiljavan opisto Mäntsälän ammattiopisto Nurmijärven ammattiopisto Tuusulanjärven ammattiopisto Keravan malli: toisen asteen oppilaitosten yhteistyö. Joustava kurssitarjonta lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten välillä Seurakuntaopisto		Kiljava Järvenpää
Maa-, metsä-, puutarha- ja kotitalous	Keskisen Uudenmaan kehittämiskeskus KEHU Mäntsälän ammattiopisto, Saaren yksikkö. Työtehoseuran tutkimus- ja koulutuskeskus		Tuusula Mäntsälä Nurmijärvi

Osaamiskeskukset	Adulta IDA, kansainvälinen kehittämistointa, ARTO HUS Nuorisopsykiatrian osaamiskeskus Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus: Erityisoppimisen osaamiskeskittymä Matkailun osaamiskeskittymä Laurea Uudenmaan osaamiskeskusohjelma Sosiaalitaito Oy Työtehoseura: Raskaan kaluston osaamiskeskus		Järvenpää; Kerava Tuusula Järvenpää Järvenpää Järvenpää Rajamäki
Peruskoulutus	Seudun peruskouluissa erityispainotuksia oppimisessa Draamapedagogiikka Erityiskoulut Historia Hyvät tavat Ilmaisukasvatus Innovatiivisuus, luovuus Jääurheilu Kansainvälisyys Klemetskog skola, ruotsinkielinen opetus Kristillinen koulu Kodin ja koulun yhteistyö Kulttuurikasvatus Käden taidot Liikuntakasvatus Luonnontieteet Musiikki Oppimaan oppiminen Projektioppiminen Sairaalakoulu Sosiaaliset taidot ja elämänhallintaidot Tieto- ja viestintätekniikka ja etäoppiminen Tulevaisuuskasvatus Yhteisöllisyys; pajatyöskentely Ympäristökasvatus; Kierrätys		Keski-Uusimaa

LIITE 2

OKKE-hankkeessa haastatellut toimijat

Kevät–kesä 2004

Uudenmaan liitto, Hilikka Mäkipää 22.1.2004

Mäntsälän seurakunta, kirkkoherra Mikko Seppälä 12.3.2004

Keski-Uudenmaan kehittämiskeskus Forum Oy, tj Totti Salko 24.3.2004

Keskisen Uudenmaan kehittämissyhdystys KEHU ry. Kim Smedslund 25.3.2004

Puolustusvoimien koulutuksen kehittämiskeskus, eversti Jarmo Helenius 30.3.2004

Uudenmaan erityispalvelut, tj Markku Niemelä 31.3.2004

Keskisen Uudenmaan kumppanuusyhdistys, projektipäällikkö Erja Lindberg 1.4.2004.

Adulta, rehtori, tj Simo Susiluoto 6.4.2004

Mäntsälän yrityskehitys Oy, Pekka Tikka 16.4.2004

Keravan kaupunki, kehitysjohtaja Petri Härkönen 19.4.2004

Keuda Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä, Hannu Heikkilä 19.4.2004

Nurmijärven kunta, hallintojohtaja Esko Seppä 20.4.2004

Uudenmaan yrittäjät, pj Ismo Nöjd 23.4.2004

Etelä-Suomen lääninhallitus, ylitarkastaja Kari Stendahl 23.4.2004

Tuusulanjärven matkailuyhdistys, Pekka Holma 26.4.2004

Tuusulan kunta, sosiaalitoimen johtaja Arja Yliluoma 27.4.2004

Järvenpään kaupunki, kaupunginjohtaja Erkki Kukkonen 30.4.2004

Uusyrityskeskus Startti, Pia Backman 30.4.2004

IT-rykmentti esikuntapäällikkö Antti Arpiainen / komentaja Tuomas Tihula 4.5.2004

Eläinlääketieteellinen tdk, prof. Terttu Katila 4.5.2004

Nurmijärven työttömät ry, työttömien asiamies Aarno Alen, kuultu myös erikoisnuorisotyöntekijä Ulla Manninen Nurmijärven kunta. 6.5.2004

Mäntsälän kunta, kunnaninsinööri Pekka Savolainen 7.5.2004

Sosiaalitalo Oy, Merja Salmi 11.5.2004

Mikkola-yhtiöt, tj Tarmo Mikkola 11.5.2004

Keski-Uusimaa Oy, tj Jorma Hämäläinen 11.5.2004

Työtehoseuran aikuiskoulutuskeskus, rehtori Keijo Mäenpää 12.5.2004

Tuusulan kunta, elinkeinopäällikkö Lasse Laaksonen 12.5.2004

Rocla, tj Kari Blomberg 17.5.2004

Culminatum, Eero Holstila 18.5.2004

Marijot, tj Jari Ekblad 21.5.2004

TE-keskus, Olli Petramo 25.5.2004

HUS, ylihoitaja Raija Kontio 25.5.2004

EVTEK, Asko Kippo 27.5.2004

Kellokosken sairaala, ylihoitaja Aino Mäkeläinen 27.5.2004

Instrumentarium Imaging, tj Folke Lindberg, hlöstöp. Sarikoski 27.5.2004

HUMAK, lehtori Esa Ylikoski 28.5.2004

Rivoli Järvenpää, Markku Savijärvi 31.5.2004

Metso, Kaj Lindroos 31.5.2004

Tuusulan kunta, Riitta Ristolainen 2.6.2004

Inx Systems, tj Jyri Paavola 1.6.2004

KOFF, tj Johan Furuhjelm 3.6.2004

Järvenpään kaupunki, elinkeinojohtaja Pirjo Latva-aho 4.6.2004

Nurmijärven kunta, elinkeinopäällikkö Hilikka Gehör 7.6.2004

TE-keskus, Marja Toivonen ennakointitutkimus 10.6.2004

Keski-Uudenmaan aikuislukio, rehtori Tuula Torasvirta 4.8.2004

Idman Oy, Risto Hiltunen 9.8.2004

Keravan kaupunki, Kari Laine henkilöstöasiat 10.8.2004

Kellokosken sairaala, ylihoitaja Terttu Koivisto 17.8.2004

LIITE 3

- Skenaariopäivään 26.8.2004 (Laurea-ammattikorkeakoulu, Järvenpää) osallistui 47 alueen asiantuntijaa
- I skenaariotyöpajaan 14.10.2004 (Järvenpää-talo, Järvenpään kaupunki) osallistui 57 alueen asiantuntijaa.
- II skenaariotyöpajaan 2.12.2004 (Tuusulanjärven ammattiopisto, Tuusula) osallistui 28 alueen asiantuntijaa.
- III skenaariotyöpajaan 10.3.2005 (HUMAKin Nurmijärven yksikkö, Kiljava) osallistui 34 alueen asiantuntijaa
- Lisäksi strategiaproessin aikana on kuultu 19 asiantuntijaa ja haastateltu 48 alueen toimijaa (ks. Liite 2).

SKENAARIO I

Luova erilaisuus mahdollisuuksien yhteistyöverkostona

SKENAARIO II

Urbaani maaseutu

SKENAARIO III

Ajopuu

SKENAARIO I

LUOVA ERILAISUUS MAHDOLLISUUKSIEN YHTEISTYÖVERKOSTONA

Maailmantalouden noususuhdanne on parantanut Suomen kilpailukykyä ja vientikysyntä on kasvanut Venäjän kaupan ansiosta. Työvoiman tarve on nyt kasvussa. Alueella on muutaman elinkeinon klusteri. Logistiikan ja kulttuurin alan yritysten menestyminen houkuttelee alueelle muitakin alan yrityksiä. Haasteena on palveluyritysten verkottuminen. Osaamiskeskittymiä ovat kestävän kehityksen, asumisen ja ympäristön osaamiskeskittymä ja matkailun osaamiskeskittymä. Koulutuksessa pyritään monipuolisiin ja etäoppimista edistäviin työelämän oppimisympäristöihin. Syntyperäisiä asukkaita houkuttaa jäämään alueelle modernien asumisratkaisujen keinoin. Alueelle muuttaa uutta väestöä ja sisäinen muuttoliike jatkuu voimakkaana työpaikka- ja elämäntapamuutosten myötä. Alueen kulttuuri edistää kyläfiilistä ja alueelle juurtumista. Perhe on tärkeä. Yrittäjämäinen kulttuuri ja ennakkoluulottomuus kuvaavat ihmisten tapaa toimia. Kansalaiset etsivät vapaa-ajasta ja kuluttamisesta uusia sisältöjä. Haasteena on eri väestöryhmien lokeroitumisen ennaltaehkäisy. Palvelut ovat lähellä arkielämää. Vanhusten ja lasten palveluita pyritään hoitamaan virtuaalisesti mahdollisimman pitkälti. Hyvinvoinnin lisääntymisen vastapainona ilmenee stressiä, burnoutia ja ennenaikaista eläköitymistä. EU:n rooli on kääntynyt luovuuden tuottajaksi ja edistäjäksi. KUUMA-yhteistyössä kuntarajat ovat kadonneet kokonaan.

Maailmantalouden noususuhdanne vaikutti Suomen talouteen parantamalla kilpailukykyä, talouskasvua ja kansalaisten ostovoimaa. Alueen haasteena on yhteinen visio siitä, miten USA:n, Aasian ja EU:n taloudelliseen kehitykseen vastataan sekä nousu- että laskusuhdanteiden aikana. Suomen vientikysyntä on kasvanut mm. Venäjän talouden suotuisan kehityksen vaikutuksesta. Valtion verotuksella ja tulopolitiikalla on haettu tasapainoa eri taloussuhdanteissa.

Alueen työpaikkaomavaraisuus on noussut 85 %:iin ja kasvaa edelleen. Työvoiman tarjonta ja kysyntä ovat olleet tasapainossa. Työvoimantarve on nyt kasvussa. Sitä yritetään hoitaa hankkimalla ulkomaista työvoimaa, pidentämällä työskentelyikää, lisäämällä tuottavuutta sekä tekemällä työttömistä osaavia. Alueella on uusia innovaatio- ja high tech-yrityksiä. Em. yritykset tarjoavat työpaikkoja vain osaaville huippuammattilaisille. Alueella on muutama elinkeinon kärkiosaaminen ja sen ympärille muodostuneet klusterit. Uudistuminen ja

innovoiminen tuotteissa ja palveluissa ovat yritysten menestystekijät. Tuotannon jalostusarvo on kasvussa. Logistiikan ja kulttuurin alan yritysten menestyminen houkuttelee alueelle muitakin alan yrityksiä.

Yritysten ja koulutuksen välille on rakennettu osaamiskeskittymiä, mm. kestävän kehityksen, asumisen ja ympäristön osaamiskeskittymä ja matkailun osaamiskeskittymä. Osaamiskeskittymien kriittisinä tekijöinä ovat monialaisen osaamisen johtaminen ja uusien, luovien kulttuuriyritysten houkuttelemine. Palveluyritysten haasteena on verkottua keskenään ja osaamiskeskittymien kanssa, sekä oppia siirtämään tutkimustietoa tuotteidensa ja palveluidensa kehittämiseksi kovenevassa maailmantaloudellisessa kilpailussa. Kolmas sektori on saatu osittain mukaan palvelujen tuottamiseen suhdannevaihteluiden myötä, mutta yhteisiä pelisääntöjä haetaan vielä. Liikkuvuus kaupunkien, kuntien ja osaamiskeskittymien välillä on parantunut, jonka haittatekijöitä ovat matkustamiseen kuluva aika, melu, ympäristön saastuminen sekä luovan talouden ammattilaisten vaihtuvuus ja siirtyminen pysyvästi metropoleihin.

Alueella on monipuolinen ikärakenne, mutta samalla väestön ikääntyminen jatkuu. Vanhusten ja lasten palveluita pyritään hoitamaan virtuaalisesti mahdollisimman pitkälti ja työelämässä jatkamisen mahdollisuutta tarjotaan ikääntyville senioreille muuntuvien ja monipuolistuvien työtehtävien ja -järjestelyjen kautta. Asukkaille on tarjolla vaihtoehtoisia palveluja ja palvelurakenteet muokataan kevyemmiksi. Alueelle muuttaa uutta väestöä ja samalla sisäinen muuttoliike jatkuu voimakkaana työpaikka- ja elämäntapamuutosten myötä. Uusille asukkaille pyritään tarjoamaan monipuolisia asumisvaihtoehtoja alueelle juurtumisen edistämiseksi. Alueen syntyperäisiä asukkaita houkutellaan jäämään alueelle modernien asuinratkaisujen keinoin.

Alueen koulutustarjonta on keskitetty erityisesti alueen vahvuuksien mukaisille klustereille. Haasteena on työelämän ympäristöjen nopean muuttumisen myötä koulutustarpeen ennakointi uusilla, kehittyvillä aloilla. Koulutuksessa pyritään monipuolisiin ja etäoppimista edistäviin työelämän aitoihin oppimisympäristöihin. Oppisopimuskoulutus on laajentunut ammattikorkeakouluihin. Ammatillisessa koulutuksessa työelämäosaaminen korostuu edelleen, sillä ammatti- ja kädentaitojen osaajia joudutaan houkuttelemaan jopa ulkomailta. Uudet oppimismallit edellyttävät oppijalta aktiivista ja oma-aloitteista otetta. Eritystukea tarvitsevat oppijat ovat vaarassa syrjäytyä koulutuskehityksestä. Uhkana on koulutuksen resurssien väheneminen. Väestön yleinen koulutustaso on kuitenkin korkea.

Alueen kulttuuri edistää kyläfiilistä ja alueelle juurtumista. Perhearvot merkitsevät oman perheen hyvinvoinnin ja talouden turvaamista sekä inhimillisiä arvoja. Uhkakuvana on yhteisöllisyyden ja yhteisvastuullisuuden heikkeneminen, jolloin vastuunotto yhteisistä asioista kärsii. Taloudellisten noususuhdanteiden aikana yksilöllistyminen voi kärjistyä jopa hyvin toimeentulevien lokeroitumisena turva-aitojen ja vahtikoirien ympäröimiin asuntoihin. Verkoelämäntavan myötä palvelujen tuottamisen haasteena on helpdesk- ja call center

-toiminnan lisääntyneeseen kysyntään vastaaminen. Vaikka verkkoelämäntapa lisää sujuvuutta ja joustavuutta, on vuorovaikutus teknistynyt. Vapaa-aikaa kulutetaan myös virtuaalivihihteellä, etäopiskelemalla ja huolehtimalla terveydestä liikunnan ja ruokavalion keinoin.

Uusi taiteilijayhteisö tuottaa eläviä ja monikulttuurisuuteen perustuvia sisältöjä ja samanaikaisesti alueen kulttuuriperinnön suojelemista vaalitaan. KUUMA-alueen yhteiseen kulttuuritarjontaan panostetaan. Alueella leviää myös uusi työkuulttuuri, joissa maahanmuuttajien monipuolinen kielitaito ja eri kulttuurien tavat rikastuttavat työyhteisöä. Vähemmistökulttuurien identiteettiä tuetaan paikallisen kulttuurielämän, uuden taiteilijayhteisön, kyläyhteisöjen ja kokoontumispaikkojen avulla noususuhdanteiden aikana. Haasteena on eri väestöryhmittymien lokeroitumisen ennaltaehkäisy. Kansalaiset etsivät vapaa-ajasta ja kuluttamisesta uusia sisältöjä. Kotimaisuus on trendikästä elintarvikkeissa, vaatteissa ja muussa kulutuksessa. Kestävää kehitystä edistetään kunnostamalla Tuusulanjärven luontoa ja ympäristöä. Aktiivinen kansalaisuus ja osallistuminen koetaan yrittäjämäisenä toimintatapana ja investointina yksilön tulevaisuuteen. Yrittäjämäinen kulttuuri ja ennakkoluulottomuus tukevat tätä kehitystä.

Ylikunnallisten palveluiden ja julkisen liikenteen saavutettavuutta alueen eri taajamien, kylien ja kaupunkien ihmisten välillä parannetaan. Hyvinvointi on lisääntynyt ja vaikuttaa osaltaan siihen, että töitä jaksetaan tehdä kauemmin. Toisaalta myös stressiä ja burnoutia ilmenee merkittävästi, jotka osaltaan aiheuttavat ennenaikaista eläköitymistä. Myös päihteidenkäyttö lisääntyy viini- ja olutkulttuurin laajenemisen myötä. Työn tekemisen muodot vaihtelevat eri ikäkausina ja vaihtoehtojen määrä on lisääntynyt. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen, sitoutuminen ja jaksaminen koetaan haasteiksi. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi joudutaan pohtimaan uusia keinoja.

Alueen asukkaat luottavat avoimeen hallintoon ja päätöksentekoon. Suunnittelu alueella on pitkäjänteistä. EU:n rooli on kääntynyt luovuuden tuottajaksi ja edistäjäksi. KUUMA -yhteistyö on edennyt niin pitkälle, että kuntarajat ovat kadonneet kokonaan ja seutuidentiteetti on selkiytynyt. Verkostoituminen on tuonut alueelle aitoa synergiaa ja on kehitetty uusia, harvinaisia palveluja, joita yksin olisi mahdotonta tuottaa. Myös yhteinen seudullinen poliittinen päätöksentekojärjestelmä on kehittymässä toimivaksi kokonaisuudeksi.

SKENAARIO II

URBAANI MAASEUTU

Maailmantalouden suhdannevaihtelut eivät mullista alueen arkea. Noususuhdanteen aikana muuttovoitto on jatkunut hallitusti ja alueelle on muuttanut vahvan identiteetin omaavia henkilöitä. Uusia tuotteita ja palveluita, niitä tuottavia yrityksiä ja erikoisliikkeitä perustetaan. Maaseudun elinkeinot monipuolistuvat. Toisaalta maaseudun nopea muutos rapauttaa alueen kulttuuri-identiteettiä. Kulttuurilla on mahdollisuudet monimuotoistua ja vahvistua, mikäli junan tuomat saadaan kotiutettua. Liikenneyhteydet ja verkkopalvelut helpottavat väestön elämää. Oman paikkakunnan ulkopuolinen työssäkäynti lisääntyy. Koulutusyhteistyö on muuttunut kansainvälisemmäksi, kilpailukykyisemmäksi ja tarjoaa monimuotoisia oppimisympäristöjä. Suomi pysyy ”melukylänä”, johon kuuluu tietty yhteisöllisyys ja toisista, erityisesti lapsista, välittäminen. Ympäristön arvot ja kyläaktiivisuus korostuvat. Yksilöllisten ratkaisujen ja valintavaihtoehtojen parantuessa erilaiset arjesta selviytymisen mahdollisuudet lisääntyvät. Ihmiset ovat yritteliäitä omissa elämän ratkaisuissaan. Opiskelu ja vapaa-aika valtaavat ajankäyttöä, mikä tuo mahdollisuuksia uudentalaiselle vapaa-ajan yritystoiminnalle. Yhteistyöareenat ovat heterogeenisiä ja monialaista keskustelua edistetään. Kolmas sektori pyrkii täydentämään kuntien palvelutarjontaa, mutta se ei pysty työllistämään riittävästi. Alueella intressit vetävät eri suuntiin eikä alueella ole yksittäistä kärkitoimialaa tai elinkeinoa.

Maailmantalouden suhdannevaihtelut eivät mullista alueen arkea. Nousu- ja laskusuhdanteista riippumatta kansalaisten ostovoima ja verotulot ovat pysyneet suhteellisen samalla tasolla. Noususuhdanteiden aikana muuttovoitto on jatkunut hallitusti ja alueelle muuttaa vahvan identiteetin omaavia henkilöitä, jotka uskaltavat kokeilla uudentalaisia asumisratkaisuja. Samanaikaisesti koulutettu työvoima muuttaa kuitenkin pääkaupunkiseudun lisäksi Tampereen ja Lahden seudun maaseutualueille, sekä Itä-Uudellemaalle. Alueella on toimivat sisäiset liikenneyhteydet, jotka helpottavat myös lasten ja ikääntyneen väestön liikkumista. Nettiverkon käyttö yleistyy ja laajentuu, mikä asettaa haasteita alueen verkkopalvelujen kehittämiseksi. Alueella ei ole kuitenkaan yhteistä selkeää päämäärää, vaan eri intressit vetävät eri suuntiin.

Koulutus on muuttunut kansainvälisesti kilpailukykyisemmäksi. Alueellista yhteistyötä syventämällä pystytään tarjoamaan monimuotoisia mahdollisuuksia kansainväliseen koulu-

tusyhteistyöhön. Koulutuksella vastataan olemassa olevaan kysyntään. Ammattikoulutukseen ei hakeuduta työvoimatarpeen kysynnän kannalta riittävästi. Yksittäisen ihmisen elämässä opiskelu ja vapaa-aika valtaavat ajankäyttöä, mikä tuo mahdollisuuksia uudenaikaiselle vapaa-ajan yritystoiminnalle.

KUUMA-alueella vallitsee vahva kulttuuriperintö ja edellytykset kulttuurin tekemiselle ovat hyvät. Maaseudun nopea muutos rapauttaa alueen kulttuuri-identiteettiä, jolloin pinnallinen massakulttuuri voi päästä vallalle. Verkkooelämäntapa ja viihde saattavat hallita yksinelävien, nuorison ja hyvin toimeentulevien vapaa-aikaa, mikä etäännyttää heidät kulttuuriperimästä. Kulttuurilla on mahdollisuudet monimuotoistua ja vahvistua, mikäli junan tuomat saadaan kotiutettua. Liikkuvuuden helpottuessa kansainvälistyminen ja monikulttuurisuus on jokapäiväistä, mikä koetaan rikkautena.

Oman paikkakunnan ulkopuolinen työssäkäynti lisääntyy. Toissä käydään pääkaupunkiseudun lisäksi Lahden ja Tampereen seuduilla. Uusia tuotteita ja palveluita ja niitä tuottavia yrityksiä ja erikoisliikkeitä kuitenkin perustetaan. Olemassa olevien yritysten toiminta tehostuu parantuneiden liikenneyhteyksien ansiosta. Maaseudun elinkeinot monipuolistuvat kotimaisten elintarvikkeiden trendikkyiden ja tuotteistamisen, sekä kehittyvien maaseutumatkailupalvelujen myötä. Alueella ei ole kuitenkaan yksittäistä kärkitoimialaa tai elinkeinoa. Uhkana on, että pendelöinnin lisääntyä kohti pääkaupunkiseutua alueen yritysten kilpailukyky ja yleinen palvelutaso heikkenee, jolloin työpaikkaomavaraisuus laskee.

Suomi pysyy ”melukylänä”, johon kuuluu tietty yhteisöllisyys ja toisista, erityisesti lapsista, välittäminen. Ympäristön arvot ja kyläaktiivisuus korostuvat ja jokainen pitää huolen ympäristöstään. Juuret koetaan voimantehkeeksi. Elämäntapana on kyläfiilis, jossa omatoimisuus, perhearvot, erilaisuus sekä terveys yksilöllisenä ja yhteisöllisenä arvona korostuvat. Ihmiset ovat yritteliäitä omassa elämän ratkaisuisaan. Ruokakuntien koko vaihtelee yksinasuvista perinteisiin perhemalleihin sekä uusperheisiin. Alkoholin kokonaiskulutus lisääntyy, sillä viinin käyttö ruokajuomana on kasvussa. Työelämässä koetut rasitteet kuten burnout ja stressi, saattavat viedä suurimman osan ihmisten energiasta. Samanaikaisesti yksilötasolla passiivisuus ja yksinäisyys lisääntyvät. Arvomaailman polarisoituessa sosiaalinen turvaverkko on vaarassa hävitä, mikä luo turvattomuutta ja yksinäisyyttä.

Palvelut tulevat alueille, mutta ne ovat pienimuotoisia ja lähellä joka päivästä arkielämää. Asukasdemokratia paranee. Alueella huomioidaan suunnittelussa ja palveluissa ihmisen eri ikäkaudet lapsia, nuoria ja vanhuksia unohtamatta. Kolmas sektori ei pysty täydentämään kuntien palvelutarjontaa riittävästi, vaan jää vapaaehtoistyön tarjoajaksi. Kolmas sektori ei pysty työllistämään riittävästi. Yksilöllisten ratkaisujen ja valintavaihtoehtojen parantuessa erilaiset arjesta selviytymisen mahdollisuudet ja yritteliäs toimintatapa lisääntyvät. Tavallinen arki ja toisista välittäminen luovat sosiaalisen turvaverkon. Myös fyysinen turvallisuus lisääntyy aluesuunnittelun myötä. Yhteistyöareenat ovat heterogeenisiä ja monialaista keskustelua edistetään.

SKENAARIO III

AJOPUU

Maailmantalous on aiheuttanut pysyviä ja nopeita suhdannevaihteluita. Työvoimapula ja rakennetyöttömyys ovat jääneet alueen pysyviksi ilmiöiksi. Luova työ on noussut uudeksi työllistäjäksi teollisuustoimialan kadottua alueelta. Matkailu tuo noususuhdanteiden aikana verotuloja alueelle. Erikoispalveluja, koulutusta ja työtä haetaan pääkaupunkiseudulta ja muista kaupunkikeskittymistä. Ammattitaitoista työvoimaa houkutellaan Itämeren alueen maista. Työ ei jousta riittävästi elämän eri tilanteissa ja työssäkäynnin paineet vievät ihmisten energiaa. Maaseudun autioituessa osa väestöstä hakeutuu kaupunkikeskittymiin. Muuttovoitto jatkuu noususuhdanteiden aikana, jolloin syrjäiset alueet elinvoimaistuvat. Asuinalueet kuvastavat erilaista sosiaalista asemaa ja erilaisia elämäntapoja. Turvallisuuden takaamiseksi käytetään myös turvallisuusyrityksiä. Kaupungin ja maaseudun eriytyessä alueella on havaittavissa samanaikaisesti pehmeitä ja kovia arvoja. Yhteisten asioiden ja ympäristön suunnittelu ja hoitaminen on lyhytnäköistä, mutta omasta lähiympäristöstä kannetaan huolta. Monikulttuurisuus ilmenee sekä rikkautena että rotumellakoina. Hallinto vastaa heikosti taloudellisiin muutoksiin ja päätöksenteossa läheisyysperiaate on kadonnut Euroopan unionille. KUUMA-yhteistyö repeilee.

Maailman taloutta kohdannut laskusuhdanne vaikutti Suomenkin talouteen merkittävästi nostamalla työttömyyttä hetkellisesti ja aiheuttamalla pysyviä ja nopeita suhdannevaihteluita. Kansalaiset muuttuvat varovaisemmiksi päättämään suurista kotitalousinvestoinneista kuten autojen tai asuntojen ostoista. Alueella esiintyy työvoimapulaa ja rakennetyöttömyys jää pysyväksi ilmiöksi. Työpaikan säilyttäneet tekevät parhaansa työpaikan ja tuottavuuden ylläpitämiseksi. Suurten tuotantoyksiköiden ja teollisuustoimialan kadottua alueelta luova työ on noussut uudeksi työllistäjäksi erityisesti sisältö- ja kulttuuripalvelujen tuottamisessa. Julkisen sektorin vetovoima työllistäjänä on heikentynyt, mutta samalla luova työ on tuonut uusia työmuotoja. Asiantuntijoiden rekrytoiminen on työnantajille haaste. Harmaat työmarkkinat lisääntyvät ja keinottelu ulkomaalaisten työehdoilla kasvaa. Osa kansalaisista passiivoituu eikä näe mahdollisuuksina uuden talouden tuomia työpaikkoja. Pitkäaikaistyöttömien joukko jää pysyväksi ilmiöksi suhdannevaihteluista riippumatta. Työ ei jousta riittävästi elämän eri tilanteissa.

Alueella ei ole yksittäistä kärkitoimialaa tai kärkielinkeinoa. Myönteisten suhdannevaihteluiden aikana matkailu tuo merkittäviä verotuloja alueelle. Laskusuhdanteiden aikana matkai-

lun kehitys elinkeinona taantuu, koska matkailulle ei ole riittävästi luovia vaihtoehtoja ja kysyntää. Elinkelpoiset kulttuuripalvelut kuitenkin selviävät, sillä vahva kulttuuriperintö luo edellytykset luovalle verkostolle. Matkailupalvelut toimivat erillään kulttuuripalveluista. Turismi tuo mukanaan ympäristöhaittoja, kuten melua, liikennettä, jonoja, roskaamista sekä luontokohteiden vahingoittumista. Omasta lähiympäristöstä ja pihapiiristä kannetaan huolta, mutta yhteisen ympäristön hoitaminen on lyhytnäköistä ja suunnittelematonta. Maaseutuelinkeinojen vähentyessä ja maaseudun autioituessa osa väestöstä hakeutuu kaupunkikeskittyisiin.

Muuttovoitto alueelle jatkuu erityisesti noususuhdanteiden aikana. Väljä asuminen ja hyvät kulkuyhteydet pääkaupunkiseudulle toimivat alueen vetovoimatekijöinä. Osa muuttovoitosta kohdentuu syrjäisille alueille, jolloin nämä alueet elinvoimaistuvat. Matalasuhdanteiden aikana poismuutto alueelta uhkaa supistaa toimitilojen ja palveluiden tarjontaa. Asukkaat reagoivat palvelujen katoamiseen hakemalla tarvitsemansa palvelut pääkaupunkiseudun ostoskeskuksista. Erikoisliikkeet siirtyvät kilpailun seurauksena Helsinkiin. Alueella ei ole yhteistä päämäärää siitä, miten nopeisiin suhdannevaihteluihin vastataan.

Liikenneyhteyksien ja etätyömahdollisuuksien parantumisen myötä korkeakoulutettu työvoima käy töissä pääkaupunkiseudun ja ulkomaiden lisäksi Tampereen ja Lahden seuduilla. Keski-Uusimaa on osalle väestöä vain asuinalue. Ammattiin valmistavan koulutuksen koulutuspaikoista on ylitarjontaa ja niiden vetovoima vähenee. Korkeakoulutukseen hakeutuvat nuoret siirtyvät osittain alueelta pois. Koulutus on pystynyt vastaamaan uusiin työelämän tarpeisiin tarjoamalla monitieteellisiä koulutusvaihtoehtoja. Ammatti- ja kädentaitojen osaajista on kuitenkin pulaa, jolloin näiden alojen osaajia houkutteellaan Itämeren alueelta. Vähän koulutettujen ryhmien oppimisen mahdollisuuksiin ja uudistumiseen ei ole pystytty panostamaan riittävästi, jolloin näiden ryhmien työstä ja koulutuksesta syrjäytyminen lisääntyy. Kunnat ja muut julkisyhteisöt panostavat sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn ja ongelmien lieventämiseen yhteistyössä vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Kolmas sektori ei kuitenkaan pysty täydentämään kuntien palvelutuotantoa riittävästi. Yksilöllisesti räätälöidyt koulutus- ja hyvinvointipalvelut ovat tarjolla maksukykyisille, jolloin kunnat vastaavat laadukkaasta peruskoulutuksesta aina ammattikoulutukseen saakka.

Huonoissa ja köyhissä oloissa elävän väestön yhteiskuntaan integroituminen on heikkoa, josta seuraa se, että kulttuurinen monimuotoisuus vähenee ja sisällön tuottamisen merkitys unohtuu ja hoivayrittäjyydelle on tilausta ajassa. Asuinalueet kuvastavat erilaista sosiaalista asemaa ja erilaisia elämäntapoja. Asuinalueiden suunnittelu ja kaavoitus on alueen haaste. Hyvin toimeentuleva väestö asuu väljästi omilla puistomaisilla viheralueillaan. Vähävaraiset ajautuvat asfalttiviidakoiden ympäröimiin betonilähiöihinsä. Kaupungin ja maaseudun eriytyessä alueella ilmenee samanaikaisesti pehmeitä ja kovia arvoja. Privatisoituminen, materialismi, hyötyajattelu, ikäryhmien välinen erottelu ja ekoterrorismi pulpahtelevat aika ajoin esille. Kovien arvojen vastapainona perhearvot, kuten yhdessä harrastaminen, kodin kun-

nostaminen ja luonnossa liikkuminen korostuvat ja omista läheisistä ja ystävistä huolehditaan. Turvallisuustoimialojen uutta palvelutarjontaa käytetään yleisesti turvallisuuden taakkaamiseksi. Yksilöllistyminen, itsensä korostaminen ja hoitaminen vahvistuu. Myönteisinä talouskausina monikulttuurisuus koetaan kulttuurisena rikkautena ja kansainvälistymisenä. Laskusuhdanteiden aikana monikulttuurisuus ilmenee rasismina, maahanmuuttajien eristämisenä sekä pieninä roturettelöinä.

Burnout ja stressi työssä lisääntyvät ja työssäkäynnin paineet vievät ihmisten energiaa. Vastapainona työlle massakulttuuri ja viihde ovat kiinteä osa vapaa-aikaa. Työn kuormittavuus ilmenee päihteiden käytön kasvuna. Omasta itsestä ja terveydestä huolehtiminen koetaan tärkeäksi. Terveyden vaaliminen saa seuraavia muotoja: yhtiöterveellisen ruokavaliion noudattaminen, himoliikkuminen sekä elävän ja kasvisravinnon kannattajat. Eläkeläisten prosentuaalinen osuus yhteiskunnassa kasvaa. Järjestötoiminnasta puuttuvat nuoret aikuiset. Vaikutusmahdollisuudet kapenevat ja äänestysaktiiviteetti laskee.

Hallinto vastaa heikosti taloudellisiin muutoksiin ja päätöksenteossa läheisyysperiaate on kadonnut Euroopan unionille. Hallinto ja valta nousevat itsetarkoitukseksi. Kuntien haasteena on hyvinvointi- ja koulutuspalvelujen sekä vähävaraisimpien toimintaedellytysten turvaaminen. KUUMA -yhteistyö repeilee.

LIITE 4

Strategiaprosessissa huomioidut keskeiset kansalliset, alueelliset ja seudulliset strategiat ja ohjelmat:

Alueiden kehittämislaki (L602/2002).

Sisäministeriö. 2003. Suomen aluekehittämissstrategia 2013. Julkaisu 10. Helsinki.
[http://www.intermin.fi/julkaisu/aluekehittamisstrategia 2013](http://www.intermin.fi/julkaisu/aluekehittamisstrategia%202013).

Opetusministeriö. 2002. Aluekehittämissstrategia vuosina 2003–2013. Helsinki.

Opetusministeriö. 2003. Koulutus ja tutkimus 2003 – 2003 kehittämissuunnitelma.

Opetusministeriö. Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelma 2004–2006.

Valtioneuvoston periaatepäätös julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämisestä (7.4.2005).

Valtioneuvoston periaatepäätös (4.5.2005) paikallisten ja alueellisten palvelujen yhteiseksi strategiaksi vuosille 2005- 2010.

Ympäristöministeriö. 2004. Ympäristöhallinnon aluekehittämissuunnitelma. Helsinki.

Culminatum. 2005. Helsingin seudun innovaatiostrategia.2005.

TEKES. 2005. Innovaatioista hyvinvointia. Painopisteet tulevaisuuden rakentamiseksi.

VTT:n aluestrategia.

Culminatum. Uudenmaan osaamiskeskusohjelma 2003-2006.

<http://www.culminatum.fi/default.cfm?cd=312&depth=2&dept0=308&dept1=312&CFID=738423&CFTOKEN=44146548>.

Uudenmaan liitto. 2003. Uudenmaan maakuntasuunnitelma 2025. Visio ja strategia.Uudenmaan liiton julkaisuja A7/2003. Uudenmaan liitto. Helsinki.

Uudenmaan liitto. 2003.Uudenmaan maakuntaohjelma 2003–2005. Helsinki.

KUUMA strategia 2015 ja toiminta- ja taloussuunnitelma 2006.

KUUMA-kumppanuusohjelman toimintasuunnitelma vuodelle 2005.

KUUMA elinkeinostrategia.2005.

KUUMA-kuntien strategiat

Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä. 2005. Keudan strategia. Toiminta-ajatus, visio, Strategiset päämäärät. Avaintavoitteet. 4.5.2005. Kalvot.

Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymä. 2005. Keski-Uudenmaan ammattikoulutusyhtymän kansainvälisyysstrategia. 9.2.2005.

Keski-Uudenmaan verkkokoulun strategia.2005. <http://www.peda.net/veraja/kuvk/strategia>.

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2004. Laurea-ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön strategia.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. 2004. Tutkimus- ja kehitystoiminnan kehittämissuunnitelmasa vuosille 2005- 2008.

Humanistinen ammattikorkeakoulu. 2004. HUMAKin tutkimus- ja kehitystyön strategia 2008.

Keskisen Uudenmaan kumppanuusyhdistys.2004. Yhteistyötä yli kuntarajojen - Keski-Uudenmaan työllisyysstrategia. Keskisen Uudenmaan kumppanuusyhdistys.
<http://www.kuuma.fi/julkaisut.asp>.